

Säveltapailun opettaminen kanteleensoiton alkeisopetuksessa

Oona Kaunisto

Opinnäytetyö
Kesäkuu 2020
Kulttuuriala
Musiikkipedagogi (AMK)

Tekijä(t) Kaunisto, Oona	Julkaisun laji Opinnäytetyö, AMK	Päivämäärä Kesäkuu 2020
	Sivumäärä 48	Julkaisun kieli Suomi
		Verkojulkaisulupa myönnetty: x
Työn nimi Säveltapailun opettaminen kanteleensoiton alkeisopetuksessa		
Tutkinto-ohjelma Musiikin tutkinto-ohjelma		
Työn ohjaaja(t) Takkinen, Tiina		
Toimeksiantaja(t)		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Perinteisesti musiikkiopistoissa opiskellaan musiikin perusteita eli säveltapailua ja musiikin teoriaa erillään soitonopiskelusta ja tämän vuoksi oppilaiden voi olla hankala ymmärtää, miten säveltapailu ja musiikin teoria liittyvät instrumenttiopiskeluun. Tavoitteena oli selvittää, millaisia työtapoja opettajat käyttävät säveltapailun alkeiden opettamiseen, miten säveltapailua voitaisiin integroida kanteleensoiton alkeisopetukseen ja miten kantele instrumenttina vaikuttaa säveltapailun oppimiseen ja opiskeluun. Tehtävänä oli yhdistellä opettajien vinkeistä ja ideoista ideapankki, jota muutkin kanteleensoiton opettajat voisivat hyödyntää kanteleensoiton alkeisopetuksessa.</p> <p>Tutkimukseen haastateltiin kolmea kanteleensoiton opettajaa, jotka ovat integroineet säveltapailua kanteleensoiton opetukseen, sekä kolmea musiikin perusteiden opettajaa. Haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina pääasiassa kasvotusten, mutta myös Zoomin välityksellä. Haastattelutuloksia analysoitiin ja vertailtiin toisiinsa.</p> <p>Haastatteluista selvisi, että säveltapailun opiskelu alkaa kanteleensoittajilla heti soittoharrastuksen alettua ja silloin säveltapailun opettaminen on instrumenttiopettajien vastuulla. Musiikin perusteiden opiskelu alkaa pääasiassa vasta 9-vuotiaana. Säveltapailun opiskeluun kaikki opettajat olivat käyttäneet liikettä, laulamista, pelejä ja leikkejä. Tutkimuksessa huomattiin, että kanteleensoiton ja säveltapailun integroimiseen vaikuttaa kanteleen ominaisuudet. Kanteleen visuaalisuus oli kanteleensoiton opettajien mukaan sekä helpottava että hankaloittava tekijä säveltapailun oppimisen suhteen. Musiikin perusteiden opettajat eivät osanneet sanoa kanteleensoittajien vaikeuksista säveltapailun opiskelussa, sillä heille kantele ei ollut instrumenttina kovin tuttu. Kaikki opettajat toivoivat, että opettajat toimisivat enemmän yhteistyössä. Opettajat antoivat paljon vinkkejä säveltapailun opettamiseen. Haastattelujen perusteella koottiin ideapankki, joka sisältää työtapoja, ideoita ja vinkkejä, joilla kanteleensoiton ja musiikin perusteiden opettajat opettavat säveltapailua. Ideapankista on hyötyä sekä kanteleensoiton että musiikin perusteiden opettajille.</p>		
Avainsanat Säveltapailu, kanteleen soiton alkeisopetus, säveltapailun integrointi, 6—9-vuotiaat		
Muut tiedot		

Author(s) Kaunisto, Oona	Type of publication Bachelor's thesis	Date June 2020 Language of publication: Finnish
	Number of pages 48	Permission for web publication: x
Title of publication Teaching Ear Training in Elementary Instruction for Playing the Kantele		
Degree programme Degree Programme in Music		
Supervisor(s) Takkinen, Tiina		
Assigned by		
Abstract <p>The traditional way of teaching at music schools separates music theory and ear training from learning to play an instrument. For this reason, it might be difficult for the students to understand how the theory and praxis relate to each other. The objectives of the thesis were to examine what kinds of methods teachers use when they teach ear training to beginners, how to link teaching ear training and the elementary instructions for the kantele and how playing kantele effects the way students learn and study ear training. The aim was to collect experiences and ideas related to teaching ear training to a bank of ideas that would help other teachers to combine ear training with playing the kantele.</p> <p>The data of the study consisted of six theme interviews. Three of the informants were music theory teachers and three kantele teachers who had combined ear training and music theory with learning to play. Most of the interviews were conducted face to face, but some of them via Zoom. The interviews were transcribed for a detailed analysis and comparison. The data from the interviews shows that ear training starts early in the music studies concurrently with learning to play the kantele, and the kantele teachers were responsible of instructing both. Music theory and ear training lessons start usually at the age of 9. All the interviewed teachers used movement, singing and games to teach ear training.</p> <p>The study showed that when combining playing and ear training, the qualities of the kantele as an instrument affected studying ear training. In the kantele teachers' opinion, the kantele as a visual instrument either facilitates or complicates ear training in specific ways. The music theory teachers did not refer to any specific learning difficulties in ear training, probably because they were not familiar enough with the kantele as an instrument. All the interviewees hoped that kantele teachers and music theory teachers could work together more. Based on the interviews, a bank of ideas was created that contains methods, ideas and tips on teaching ear training from both groups of teachers. The idea bank is useful for both groups.</p>		
Keywords/tags (subjects) Ear training, the Kantele, beginners		
Miscellaneous (Confidential information)		

Sisältö

1	Silmistä sormiin ja sormista korviin	3
2	Teoreettinen viitekehys.....	5
2.1	Säveltapailu	5
2.2	6-9 -vuotiaiden musiikillinen kehitys.....	7
2.3	Kanteleensoiton alkuopetus.....	8
2.4	Haasteet säveltapailun integroimisessa kanteleensoittoon.....	11
2.5	Mahdollisuudet säveltapailun integroimisessa kanteleensoittoon.....	11
3	Tutkimuksen toteuttaminen ja menetelmä.....	13
3.1	Aineiston analysointi	13
3.2	Eettisyys ja luotettavuus	14
4	Aiemmat tutkimukset.....	15
5	Kanteleopettajien haastattelut (Tutkimustulokset)	16
5.1	Kanteleensoiton ja musiikin perusteiden opettaminen soittotunneilla... ..	16
5.2	Kanteleoppilaiden musiikin perusteiden opiskelu	17
5.3	Ideoita ja työtapoja säveltapailun opettamiseen kanteleoppilaille	18
5.3.1	Intervallien tunnistus.....	18
5.3.2	Rytmiikan opiskelu	18
5.3.3	Sointujen tunnistus.....	19
5.3.4	Melodian kuuleminen.....	19
5.3.5	Sävellajien tunnistus.....	19
5.4	Kanteleopettajien toiveita musiikin perusteiden opettajille.....	20
6	Musiikin perusteiden opettajien haastattelut (Tutkimustulokset).....	20
6.1	Opettaminen	21
6.2	Oppimateriaalit	21
6.3	Instrumentit ja musiikin perusteet.....	23
6.4	Työtavat	24
6.4.1	Intervallien tunnistus.....	24
6.4.2	Rytmiikan opiskelu.....	25

	2
6.4.3 Sointujen tunnistus.....	25
6.4.4 Melodian kuuleminen.....	26
6.4.5 Sävellajien tunnistus.....	26
6.5 Toiveet kanteleopettajille	27
7 Ideapankki, ideoita kanteleensoiton ja säveltapailun yhdistämiseen	28
7.1 Kanteleopettajien ja mupe-opettajien yhteiset ideat	28
7.2 Kanteleopettajien ideoita.....	31
7.3 Mupe-opettajien ideoita	32
7.4 Materiaalit.....	33
8 Pohdinta.....	34
Lähteet	38
Liitteet	40
Liite 1. Haastattelulomake kanteleopettajille	40
Liite 2. Haastattelulomake mupe-opettajille	42
Liite 3. Kirjalliset materiaalit	44
Liite 4. E-materiaalit	46
Taulukot	
Taulukko 1. Mupe- ja kanteleopettajien käyttämät työtavat.....	30
Taulukko 2. Kanteleopettajien käyttämät työtavat.....	31
Taulukko 3. Mupe-opettajien käyttämät työtavat	32
Taulukko 4. Opettajien käyttämät materiaalit	33

1 Silmistä sormiin ja sormista korviin

“Mä en keskity pelkästään melodian tekemiseen kanteleella vaan mulla on siinä paljon muitakin, mulla on rytmit ja harmoniat ja kaikki” -Kanteleensoiton opettaja

Opinnäytetyöni aiheena on säveltapailun opettaminen kanteleensoiton alkeisopetuksessa. Olen viime vuosien aikana alkanut opettaa kanteleensoittoa, erityisesti kanteleensoiton alkeita. Oppilaani eivät käy musiikin perusteiden tunneilla, joten minua kiinnostaa säveltapailun opettaminen ja miten voisin ottaa sitä soittotunneille mukaan kiinnostavasti. Tavoitteeni tässä opinnäytetyössä on saada säveltapailu ja kanteleensoitto lähemmäksi toisiaan, jotta oppilas ymmärtää, miten säveltapailuun liittyvät asiat löytyvät omista soittokappaleista. Kanteleensoiton ja säveltapailun integroimiseen liittyy paljon haasteita ja mahdollisuuksia, näitä aion esitellä työssäni.

Olen aina kokenut olevani huono säveltapailussa. Minun on aina ollut vaikeaa hahmottaa melodian liikettä, varsinkin melodian hyppyjen ja sävelten välisten intervallien kuuleminen on ollut minulle suuri haaste. Olen aina ollut sitä mieltä, että vaikeuteni säveltapailussa johtuu ainakin osittain omasta instrumentistani, kanteleesta. Kanteleella soitetaan melodian lisäksi myös säestystä eli bassoja sekä sointuja. Uskon, että tämä on ainakin yksi syy miksi erityisesti melodiadiktaatit ovat olleet minulle haastavia. Minulle ei koskaan ole myöskään opetettu musiikin kuulemista, hahmottamista kanteleen avulla tai kanteleen kautta.

Olen opiskellut kanteleensoittoa sekä musiikinteoriaa erillään toisistaan, kuten musiikkiopistoissa on perinteisesti tehty. Soittotunneilla soitettiin omaa soitinta ja teoriatunneilla oma soitin ei ollut mukana, vaan opettaja soitti kuunneltavat tehtävät pianolla. Teoria ja varsinkin säveltapailu on tuntunut hyvin kaukaiselta, enkä ole osannut yhdistää sitä kanteleensoittoon millään tavalla.

Keskityn tutkimuksessani ison kanteleen alkeisopetuksesta ensimmäisen perustason opetukseen. Vaikka kanteleen soittamisen voi aloittaa aikuisella iällä, aion keskittyä lasten eli noin 6—9-vuotiaiden opettamiseen.

Aion tutustua säveltapailun alkeiden opettamiseen, otan selvää erilaisista menetelmistä opettaa säveltapailua. En aio tutkimuksessani perehtyä erilaisiin oppimistyylihin vaan aion enemmän perehtyä tapoihin opettaa säveltapailua kanteleensoittajan näkökulmasta. Työni on siis suunnattu kanteleensoiton opettajille, mutta myös teoria-, musiikin perusteiden- ja musiikin hahmottamisen opettajat voivat saada vinkkejä säveltapailun opettamiseen, kun oppilas on kanteleensoittaja. Tavoitteeni on kerätä ideapankki, jossa on vinkkejä, pelejä ja leikkejä, joiden avulla voi opettaa lapsille säveltapailua.

Tutkimuskysymyksiäni ovat:

1. Millaisia työtapoja opettajat käyttävät säveltapailun alkeiden opettamiseen?
2. Miten säveltapailun alkeita voisi opettaa kanteleensoiton opetuksen yhteydessä?
3. Miten kantele instrumenttina vaikuttaa säveltapailun alkeiden opettamiseen?

Haastattelen kanteleensoiton opettajia sekä mupe-opettajia. Mupe tulee sanoista musiikin perusteet. Eri oppilaitoksissa käytetään eri termejä musiikin perusteiden opettamisesta, kuten muha (musiikin hahmottaminen) ja musiikin teoria. Aion tässä työssäni käyttää mupe termiä ja tarkoitan tällä sekä musiikin hahmottamisen, säveltapailun, musiikin perusteiden että musiikin teorian opetusta.

Haastattelujen avulla haluan selvittää, mitä ajatuksia kanteleopettajilla on säveltapailun ja mupen opetuksesta. Opettavatko kanteleopettajat teoria- ja säveltapailuasioita oppilailleen. Miten kanteleensoiton opettajat toimivat erityisesti alkeisoppilaiden kanssa. Minua kiinnostaa erityisesti säveltapailun opetus kanteletunneilla ennen kuin oppilas aloittaa mupe-tunneilla käymisen. Ovatko opettajat itse integroineet säveltapailua ja teoriaa kanteleen soittoon, millaiset toimintatavat ovat osoittautuneet hyödylliseksi? Mikä toimii ja mikä ei? Haluan haastatella sekä uudempia opettajia sekä jo pitkään opettaneita.

Haluan haastatella myös mupe-opettajia. Minua kiinnostaa millä tavoin mupe-opettajat ottavat huomioon oppilaiden instrumentit oppitunneilla ja ovatko mupe-opettajat huomanneet jotain erityisiä haasteita kanteleoppilaiden oppimisessa. Minua kiinnostaa myös se, että miten mupe-opettajat aloittavat mupen opettamisen 6—9-vuotiaille, sillä lasten kehitystasoissa voi olla suuria eroja. Miten mupe-opettajan oma instrumentti vaikuttaa opetukseen ja opettaako mupe-opettaja myös jotain instrumenttia itse? Tutkimukseni tulee olemaan laadullista eli kvalitatiivista ja soveltavaa. Tutkimukseni tarkoituksena on selvittää ja löytää tapoja opettaa säveltapailua kanteleen kautta.

2 Teoreettinen viitekehys

2.1 Säveltapailu

Tässä osiossa kerron, mitä säveltapailu tarkoittaa ja mitä hyötyä siitä on musiikinopiskelussa. Säveltapailua opiskellaan musiikkioppilaitoksissa osana musiikin teoria-aineita. Säveltapailu on tärkeä osa musiikinopetusta. Säveltapailun avulla kehitetään nuotinlukutaitoa (Ertolahti-Mertanen 2009, 3). Sävelkorkeuden ja sävelten välisten suhteiden hahmottaminen kehittyy säveltapailua opiskellessa, sekä oppilas oppii kuulemaan, kuuntelemaan, muistamaan ja erottelemaan erilaisia äänen sävyjä. Säveltapailu on sisäisen kuulon kehittämistä. (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 21.)

”Säveltapailu on soivaa musiikin teoriaa” (Von Creutlein & Joób 1992, 3). Säveltapailun avulla opetetaan sävelkorvan toimintoja, jotta oppilas voisi ymmärtää ja esittää musiikkia paremmin. Säveltapailu pyrkii yhdistämään musiikinopetuksessa käytännön ja teorian. Säveltapailun avulla on mahdollista ymmärtää musiikillisia rakenteita kuuntelemalla, oppia nuotinlukua, soittaa korvakuulolta sekä improvisoida. (Otavan iso musiikkitietosanakirja 5 1979, 405.)

Säveltapailun työskentelymenetelmiä ovat esimerkiksi prima vista -laulu, nuotinluku ja musiikin kirjoitusharjoitukset, kuullun muistiin merkitseminen eli diktaatit. (Von Creutlein & Joób 1992, 3.) Säveltapailun avulla voi oppia säveltämään ja improvisoimaan ja näitä voidaan myös käyttää työskentelymenetelminä säveltapailun opetuksessa (Juntunen, Perkiö & Simola-Isaksson 2010, 21).

Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteissa on musiikin perusopetuksen tavoitteina muun muassa kuunteleminen ja musiikin hahmottaminen, joka sisältää tavoitteet, että oppilas kehittää musiikin luku- ja kirjoitustaitoa, musiikin ominaispiirteiden tunnistamista ja rakenteiden hahmottamista. (Opetushallitus 2017.) Nämä ovat säveltapailun opetuksen tarkoituksia.

Säveltapailua opetetaan usein relatiivisen solmisaation avulla, sitä kutsutaan myös relatiiviseksi solfaksi. Absoluuttisten sävelnimien sijasta käytetään nuoteista solmisaationimiä do, re mi, fa, so, la ja ti. Ero absoluuttisiin säveliin on siinä, että solmisaationimien paikat voivat vaihtua, kun taas absoluuttiset sävelnimet taas ovat aina samoilla paikoilla. Solmisaationimien yhteydessä usein käytetään myös käsimerkkejä, jotka kuvaavat kukin omaa solmisaationimeään. (Király 2012, 39.) Usein absoluuttiset sävelnimet kulkevat solmisaationimien rinnalla tai tulevat myöhemmin mukaan soitonopetuksessa. Solmisaationimien käytössä on se hyöty, että sävellajia, josta lauletaan, voidaan vaihtaa nopeasti eli transponoiminen onnistuu helposti ja yksinkertaisesti. Solmisaationimet ovat aina samat ja samassa järjestyksessä, vaikka sävellaji vaihtuisi. Do on aina duuriasteikon ensimmäinen sävel ja la on molliasteikon. (Choksy 1974,1988, 14—18.) Absoluuttiset sävelnimiä eli musiikin aakkosia on seitsemän: c, d, e, f, g, a ja h/b (Zeitlin & Goldberger 1986, 2001, 5).

Koen, että jos oppilas on aloittanut soitonopiskelun suoraan absoluuttisilla sävelnimillä ja ilman solmisaationimiä, voi niiden käyttöönotto sekoittaa. En itse aio käyttää oppilaitteni kanssa solmisaationimiä, elleivät ne ole oppilaalle jo ennestään tutut. Tässä opinnäytetyössäni varmasti tulee esille muutamia esimerkkejä, joissa on käytössä solmisaationimet, mutta en aio perehtyä niihin tämän enempää.

Säveltapailun opetuksessa esimerkiksi Kodaly-metodissa on solmisaationimien lisäksi käytössä rytmnimet. Rytmnimissä esimerkiksi neljäsosanuotti on taa ja kahdeksasosanuotti ti (Choksy 1974/1988, 14-18). Rytmnimet ovat minullakin olleet pienestä asti käytössä ja koen, että ne ovat hyvin kätevät lapsia opettaessa.

2.2 6-9 -vuotiaiden musiikillinen kehitys

Musiikillinen kehitys voi lapsilla olla hyvinkin yksilöllistä ja erot lapsien välillä voivat olla suuria (Ahonen 2004, 84). Tässä osiossa kuvaamani lasten musiikillinen kehitys ei siis koske kaikkien saman ikäisten kehitystä, vaan on otettava huomioon myös yksilölliset erot. Yleisesti 5—6-vuotias lapsi alkaa ymmärtää musiikin käsitteitä sekä sen, että on olemassa rytmejä, melodia, harmoniaa, sointuja ja sävelkorkeus (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 133).

Rytmi

5-vuotias lapsi pystyy omaksumaan ja toistamaan lähes oikein kulttuurille ominaisia rytmisiä muotoja. Perussyke alkaa 5-vuotiaalla olla jo niin vakiintunutta, että lapsi pystyy säilyttämään sen, vaikka laulun yksityiskohtaiset rytmit eivät onnistu. (Lasten lauluista lapsi oppii rytmikuvioita ja pystyy toistamaan niitä. Toiminnallisella tasolla lapsi pystyy ensimmäisenä soveltamaan rytmistä osaamistaan, kuunneltavasta musiikista näiden rytmisten hahmojen havaitseminen onnistuu vasta myöhemmin. (Ahonen 2004, 92—93.) Kouluiässä lapsi oppii erottamaan metrisen aksentin muista musiikin samanaikaisista tapahtumista. 7-vuotiaan on jo mahdollista kohdistaa tarkkaavaisuus sekä musiikin pintarytmiin että pulssiin. (Paananen 2003, 42.)

Melodia

Lapset tunnistavat melodian linjan karkeasti ja vasta myöhemmin erottelevat intervallit täsmällisesti. Standardilaulujen kautta voidaan opetella intervaleja. Intervallien tunnistamisen opettelu kannattaa aloittaa suppeista intervaleista kuten sekunneista ja tersseistä, ja myöhemmin siirtyä tunnistamaan laajempia: kvartteja ja kvinttejä. (Ahonen 2004, 97.) Intervallien havaitseminen kehittyy ikävuosien 5—8 välillä paljon.

Melodialinjoista terssien havaitseminen 5—6-vuotiaille on helpompaa kuin sekstien havaitseminen. (Paananen 2003, 30-37.)

Lapsen oppiessa puhumaan hän ei vielä pysty laulamaan puhtaasti (Krokfors 2017, 148). 4—6-vuotiaiden laulamissa on mahdollista ottaa huomioon puhtaasti laulaminen (Lindeberg-Piironen & Ruokonen 2017, 120). 3—5-vuotiaista noin puolet eivät pysy yhdessä sävellajissa laulaessaan (Ahonen 2004, 89). Kari Ahonen (2004, 89) mainitsee kirjassaan Welchin (1994) länsimaisten tutkimuksien yhteenvedon, jonka mukaan 7-vuotiaista epäpuhtaasti laulavia on enää vain 35% ja 11-vuotiasta 7%, jonka perusteella peruskoulun ensimmäisillä luokilla lasten laulamisen sävelpuhtaus paranee huomattavasti.

Harmonia

Melodia on musiikissa etualalla ja se havaitaan ensimmäisenä, tällöin harmonia ja sointusäestys jää taka-alalle. Lapsi ei usein pysty tuottamaan itse sointuja tai harmoniaa ilman sointusoitinta ja sen opetusta ja tämä hankaloittaa harmonian ja sointujen hahmottamista. Lapselle kehittyvät odotuksia musiikin etenemisestä 6,5—8-vuoden iässä, melodialinja ohjaa lapsen harmonian ja musiikin etenemisen hahmottamista. 10-vuotiaiden havainnot perustuvat harmoniaan suoraan. Noin 11-vuotiaana lapsen soinnallinen ajattelu kehittyy aikuisen tasolle. (Ahonen 2004, 102, 104, 106.)

2.3 Kanteleensoiton alkuopetus

Kanteleensoittoa opetetaan musiikkiopistoissa ympäri Suomea. Joissain musiikkiopistoissa kanteleensoiton opinnot aloitetaan pienkanteleella, eli 5—11-kielisillä kanteleilla. Joissain musiikkiopistoissa kanteleensoiton opetus aloitetaan suoraan isolla kanteleella. Tutkimuksessani keskityn isonkanteleen alkeisopetukseen.

Ison kanteleen eli noin 30—40-kielisen soiton voi aloittaa lähes minkä ikäisenä vain, suositeltava aloitusikä on 5—9 (Oppilaaksi opistoon, 2020). Keskityn tutkimuksessani vain lapsioppilaisiin eli 6—9-vuotiaisiin aloittelijoihin. Lähes poikkeuksetta aloittajan ensikantele on yleensä kotikantele. Suurkanteleita on kahdenlaisia: kotikanteleita ja

konserttikanteleita. Kotikantele eroaa konserttikanteleesta sillä, että siinä ei ole vipukoneistoa. Kantele on viritetty johonkin tiettyyn sävellajiin eli kantele on diatoninen soitin. Suurkanteleessa on 30—40 kieltä (ambitus noin C-c4), konserttikanteleessa on yleensä 2—4 kieltä bassokieltä enemmän. Kanteletta voidaan soittaa sekä lyhyeltä sivulta että pitkältä sivulta. Pitkällä sivulla pisin kieli ja bassokielet ovat lähimpänä soittajaa ja diskanttikielit ovat kauimpana. Kanteletta soittaessa pääasiassa vasen käsi soittaa sointuja ja/tai bassoja ja oikea soittaa melodiaa, mutta poikkeuksiakin on. (Kanteleliitto n.d., kantele.) Keskityn tutkimuksessani pitkältä sivulta soittamiseen.

Konserttikanteleessa, käytetään myös nimitystä koneistokantele, kromaattiset sävellet tehdään käsin vipukoneiston avulla. Konserttikanteleessa on seitsemän vipua sisältävä koneisto, jonka avulla sillä pystyy soittamaan eri sävellajeissa. Jokainen vipu vaikuttaa oktaaveissa aina samaan säveleen. Esimerkiksi ensimmäisellä vivulla kanteleen jokainen c-sävel voidaan korottaa, alentaa tai palauttaa yhtäaikaaisesti. Perusviritus kotikanteleessa on C-duuri. Koneiston avulla voi siis tehdä puolisävelkorotuksia ja puolisävelalennuksia. Koneistossa vipujen järjestys on c, d, e, f, g, a, h/b. (Sopanen 1987, 6.) Kotikanteleessa ei vipukoneistoa ole ja näin ollen sävellaji vaihdokset ovat mahdollisia vain virittämällä.

Kotikanteleen ja konserttikanteleen hintaerot ovat melko suuret. Uutena kotikantele maksaa vähän yli 2000 euroa, kun taas konserttikanteleet maksavat yli 6000 euroa. (Lovikka.com.) Tämänkin vuoksi harvemmin ensisoitin suurkanteleen soittajalle on konserttikantele.

Kotikantele on diatoninen soitin, joka tarkoittaa sitä, että se on viritetty johonkin tiettyyn sävellajiin, yleensä C-duuriin. Konserttikanteleella sävellajien vaihtaminen on mahdollista koneiston ja vipujen ansiosta. Sävellajeja usein opetetaan loruilla ja rimpsuilla. Näiden lorujen ja rimpsujen ymmärtämisen vuoksi kerron hieman sävellajien muodostamisesta.

Duuriasteikon sävelten väliset sävelaskeleet, ovat joko kokonaisia tai puolikkaita. Duuriasteikon kaava on kokosävelaskel-kokosävelaskel-puolisävelaskel-kokosävelaskel-kokosävelaskel-kokosävelaskel-puolisävelaskel. C-duuri ei sisällä ylennyksiä ja

eikä alennuksia. Kun käytetään jotain muuta duuriasteikkoa kuin C-duuria, täytyy ottaa käyttöön ylennys- tai alennusmerkit, sillä sävelaskeleet toisistaan pysyvät samoina, vaikka sävellaji vaihtuu. Esimerkiksi pianossa pelkät valkoiset koskettimet muodostavat C-duurin. (Zeitlin & Goldberger 1986/2001, 39-41; Heikkilä & Halkosalmi 2007, 101-102.)

Asteikkojen ja niiden etumerkkien järjestys määräytyy kvinttiympyrän mukaan. Kun kvinttiympyrää mennään myötäpäivään nimensä mukaisesti, kvinttiympyrä etenee kvinttejä pitkin, kun mietitään ylennysmerkkisiä sävellajeja. Kun kvinttiympyrää mennään takaperin eli vastapäivään, se etenee kvartteja, tämä kertoo alennusmerkkisten sävellajit. (Zeitlin & Goldberger 1986/2001, 51; Heikkilä & Halkosalmi 2007, 103, 118.) Eli kun C säveleltä liikutaan kvintti eteenpäin, on seuraavana G ja samalla etumerkit lisääntyvät yhdellä ja ensimmäinen ylennysmerkki on fis. Kvinttiympyrässä C-duurin jälkeen tuleva ensimmäinen ylennysmerkkinen sävellaji on siis G-duuri. Kanteleesta kvinttiympyrän hypyt on aika helppo löytää, sen sijaan etumerkkien tarve voi olla vaikeampi hahmottaa.

Kanteleensoiton opetus ei ole rajautunut pelkkään yhteen tai kahteen musiikkityyliin. Kanteleella on mahdollista soittaa klassista/taidemusiikkia, jazzia, rockia, poppia, kansanmusiikkia sekä muita musiikkityylejä (Jalkanen, Laitinen & Tenhunen 2010, 11). Musiikkiopiston on mahdollista päättää kanteleensoiton opetuksen painottuminen. Esimerkiksi joissain musiikkiopistoissa kanteleensoiton opetus keskittyy kansanmusiikkiin, joka tarkoittaa esimerkiksi sitä, että kanteleensoittoa opetetaan korvakuulolta soittamisen, improvisoimisen, oman musiikin tuottamisen, yhteissoiton ja laulun kautta. Kansanmusiikin opetuksessa opiskellaan pääasiassa kuulonvaraisesti sekä oman keksimisen kautta. (Luoteis-Helsingin musiikkiopisto, kantele 2020; Musiikin perusopetuksen hakuopas, n.d.) Klassisen/taidepuolen opetus painottuu enemmän nuoteista soittamiseen, mutta uuden opetussuunnitelman myötä myös improvisointi ja säveltäminen lisääntyy (Opetushallitus 2017).

Olen itse opiskellut klassista kanteletta ala-asteelta alkaen. Olen myös soittanut korvakuulolta ja improvisoinut mutta pääasiassa soittamiseni ja kanteleensoiton opiske-

luuni on kuulunut nuotit. Kansanmusiikin ja klassisen musiikin soittajilla voi olla erilaiset valmiudet. Esimerkiksi kansanmusiikkia opiskelevat oppivat kuulemaan sointujen vaihdoksia tarkemmin ja heidän opiskeluissaan keskitytään myös sointujen kuulemiseen enemmän kuin klassisen musiikin opiskelussa.

2.4 Haasteet säveltapailun integroimisessa kanteleensoittoon

Säveltapailun integroimisessa kanteleensoiton opetukseen on haasteita. Ensisoitin kanteleensoittajalle on yleensä kotikantele, joka on diatoninen soitin. Eli soitin on yhdessä sävellajissa ja sävellajin vaihtaminen ja muunnesävelien soittaminen vaatii kielen virittämistä. (Kanteleliitto n.d., kantele). Perinteisesti kotikanteleenkanteleen sävellaji on joko C-duuri tai sen rinnakkainen luonnollinen a-molli.

Kanteleen kielen etäisyydet toisistaan ovat samat, riippumatta siitä onko kyseessä koko- vai puolisävelaskel. Monissa muissa soittimissa puoli- ja kokoaskeleen voi erottaa esimerkiksi sormien isommasta välistä tai esimerkiksi pianossa tämän apuna toimivat mustat koskettimet. Kanteleella perinteisesti soitetaan toisella kädellä melodiaa ja toisella säestystä, eli esimerkiksi bassoa ja sointuja, joten pelkkään melodiaan ja sen kuulemiseen keskittyminen voi olla haastavaa.

Isoissa kanteleissa on pääasiassa 30—40 kieltä, joten virittäminen korvakuulolla on hankalaa ja aikaa vievää, yleensä apuna käytetään viritysmittaria. Harvemmin myöskään lapset itse virittävät koko kanteleensa, vaan joko vanhemmat tai soitonopettajat virittävät kanteleen.

2.5 Mahdollisuudet säveltapailun integroimisessa kanteleensoittoon

Jotkut haasteet ovat myös mahdollisuuksia, kun integroidaan säveltapailua kanteleensoiton opetukseen. Kanteletta soittaessa on mahdollista kuulla harmoniaa ja oppia kuulemaan esimerkiksi sointujen laatuja. Kolmisointujen käännökset näkyvät hel-

posti kanteleen kielistä. Usein myös sointuihin tutustutaan kanteleensoitossa katsomalla, kuinka monta kieltä sormien väliin jää, näiden avulla pystytään myös katsomaan mikä intervalli muodostuu. Intervallin laatu (pieni, suuri vai puhdas) ei kuitenkaan kanteleesta hahmotu. Kanteletta soittaessa sointujen intervallien muotojen erot eivät näy, joten tämän avulla olisi mahdollista harjaannuttaa korvaa. Jo mahdollisesti pienenkin oppilaan kanssa voisi opetella kuulemaan onko intervalli puhdas, pieni, suuri, ylinouseva vai vähennetty. Virittämistä voisi myös käyttää säveltapailun opettamisen keinona. Kanteleen soittajat oppivat kuulemaan asioita laajalta äänialueelta, kun kanteleen ambitus on lähes aina C-c4 eli viisi oktaavia laaja tai vieläkin suurempi.

Kanteleensoitossa on helppo oppia intervallien muodostaminen. Kvintissä on yhteensä viisi kieltä ja kun sormet laitetaan kielille esimerkiksi c:lle ja g:lle näiden väliin jää kolme kieltä. Vivo kantele -kirjassa opetellaan soittamaan napsusoinnuilla sivulla 58 ja napsusoinnut ovat kvintin muotoisia. Kolmisoinnut taas muodostuvat tersseistä ja jokaiseen väliin jää yksi kieli. Kolmisointuja opetellaan sivulla 28 ja 72. (Piispanen, Pitkänen & Sopanen 2005, 58, 28, 72.)

Kanteleensoitossa rytmikka on enemmänkin mahdollisuus kuin haaste. Kanteleensoittajat soittavat lähes alusta alkaen molemmilla käsillä kuten myös pianistit. Kanteleessa vasen käsi usein soittaa bassoa tai vastaavaa säestystä ja oikea käsi soittaa melodiaa. Kanteleen soitoissa vasemman käden soitto alkaa melodian tai laulun säestyksen soittamisella oikean käden mukana. Tämän jälkeen vasen alkaa soittaa yksinkertaisesti bassoa eli esimerkiksi perussäveltä. Vähitellen siirrytään soittamaan kolmisointuja, kvinttejä, heilurisointuja eli kahden sävelen soittaminen vuorotellen peukalolla ja etusormella sekä murtosointuja. Melodian soittaminen kulkee koko ajan soitotunneilla mukana. (Piispanen, Pitkänen, Sopanen 2005, 13, 29, 48, 58, 72.)

3 Tutkimuksen toteuttaminen ja menetelmä

Opinnäytetyötäni varten haastattelin sekä kanteleensoiton opettajia, että mupe-
opettajia eri oppilaitoksista. Suunnittelin molemmille ryhmille omat haastattelulo-
makkeet. Tutkimukseni on laadullinen eli kvalitatiivinen ja aineistonkeruumenetel-
mänä tutkimuksessani käytin teemahaastattelua. Suunnittelin haastattelukysymykset
teemoittain, haastattelu sisälsi vain avoimia kysymyksiä sekä esitin haastattelussa
myös tarkentavia kysymyksiä. Yritin tutkimuksessani saada monipuolisia vastauksia,
joten pyysin haastatteluun opettajia eripuolilta Suomea. Laadullisessa tutkimuksessa
ei ole tarkoitus saada yleistettäviä vastauksia (Tuomi & Sarajärvi 2018, 64).

Lähetin haastattelukysymykset etukäteen haastateltaville ja samalla sovimme haas-
tattelun ajankohdan. Haastateltavat saivat valmistautua haastatteluun etukäteen.
Haastattelin tutkimuksessani opettajia, joilla on kokemusta säveltapailun opettami-
sesta ja näin sain mahdollisimman paljon ideoita sen opettamiseen (Tuomi & Sara-
järvi 2018, 64). Valitsin haastattelemani kanteleopettajat sen perusteella, että he oli-
vat integroineet säveltapailua kanteleensoiton opetukseensa. Pysin suorittamaan
haastattelut kasvotusten mutta tarvittaessa puhelimitse, Skypen tai Zoomin välityk-
sellä onnistui myös.

3.1 Aineiston analysointi

Äänitin haastattelut ja tämän jälkeen litteroin haastattelut auki äänitteiden avulla.
Litteroin tekstin niin sanotusti kuin oli mahdollista. Tämän jälkeen tiivistin aineis-
ton ja yhdistin vastaukset keskenään tuloksiksi. Haastatteluissa tuli esille myös musiik-
in teoriaan liittyviä asioita, sillä säveltapailu on vain yksi osa mupen opetusta ja
usein säveltapailuun liitetään musiikin teoria. Musiikin teoriaa ja säveltapailua opete-
taan perustasolla yhdessä, erillään instrumenttiopetuksesta. Etsin haastatteluista
pääasiassa säveltapailuun liittyvät asiat. Yhdistin aineistot tuloksiksi ja loin taulukoita
niiden perusteella. Esittelin myös mahdollisia materiaaleja, joita opettajat mainitsivat
haastatteluissa.

Analysoin haastatteluista saatavan aineiston tyypittelemällä. Tyypittelyssä ryhmitelään aineisto eri tyypeiksi ja yhdistellään aineistosta samoja asioita sisältävät asiat tyypeiksi ja tavallaan yleistyksiksi. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 79.) Yhdistelin ensin kanteleopettajien haastatteluaineistot keskenään ja tämän jälkeen yhdistelin mupeopettajien haastatteluista kerätyt aineistot keskenään, jonka jälkeen vielä yhdistelin vielä kaikki tulokset keskenään. Vertailin vastauksia ja esittelin sekä samanlaisia että erilaisia vastauksia.

3.2 Eettisyys ja luotettavuus

Pyysin jokaiselta haastateltavalta luvan haastatella ja äänittää haastattelun. Jokainen haastateltava pysyy anonyyminä opinnäytetyössäni. Käytin haastateltavien vinkkejä ja ideoita ideapankin luomisessa. Toin myös esille selkeästi, että ideat ovat haastateltavien kautta löydettyjä.

Haastattelut pidettiin marraskuun 2019 ja tammikuun 2020 välillä. Haastateltaville kerroin tutkimuksen tavoitteista ja kysyin haluavatko he osallistua ja he ovat saaneet kieltäytyä ja kieltää aineiston käyttämisen ja he tietävät oikeutensa. Yhdistin haastattelutulokset yhdistelmäksi, jolloin tuloksista ei tiedä kuka on sanonut ja mitä. En paljasta mistä haastateltavat ovat tai heidän nimiään tai muitakaan tietoja. Esittelin työssäni muiden tutkijoiden vastaavia tutkimuksia.

Laadullisen tutkimukselle ei ole mitään tarkkoja yksittäisiä ohjeita, jolla sen luotettavuus voitaisiin arvioida. Tutkimuksen kokonaisuus arvioidaan. (Tuomi & Sarajärvi 2018, 112.) Haastateltavien opettajien määrä oli suhteellisen pieni, pyrin tutkimuksellani löytämään erilaisia työtapoja, joilla eri opettajat opettavat säveltapailua. Tarkoitukseni ei ollut löytää yhtenäisiä työtapoja, vaan kuvailla mahdollisimman monenlaisia työtapoja. Laadullisen tutkimuksen tarkoituksena ei ole yleistyksien tekeminen (Kananen 2015, 352). Pyrin haastatteluilla myös vahvistamaan teoriapohjassa ilmi tulleita asioita, kuten esimerkiksi miten kanteleen ominaisuudet vaikuttavat säveltapailun opettamiseen ja oppimiseen.

Haastateltavat valittiin työn perusteella. Kanteleopettajista haastattelin opettajia, jotka ovat yhdistäneet soittotunteihin säveltapailun opettamista. Haastateltavat valittiin mahdollisimman monipuolisesti eripuolilta Suomea.

4 Aiemmat tutkimukset

Kanteleensoiton ja säveltapailun yhdistämisestä ei ole tehty tutkimuksia, mutta Aino Meisalmi-Minkkinen (2005) on tehnyt amk-opinnäytetyön aiheesta Kanteleensoitto musiikin teoria-aineiden alkuopetuksen tukena, joka on aiheeltaan lähellä tutkimustani.

Yksin säveltapailun integroimista ja yhdistämistä instrumenttiopetukseen ei ole kovin paljon tutkittu. Sara Lindroosin (2017) opinnäytetyö Solfaa sumussa, laulunopiskelijoiden korvan kehittäminen on lähimpänä omaa aihettani, sillä siinä käsitellään lähinnä vain säveltapailua. Opinnäytetyössään Lindroos käsitteli aihetta säveltapailu sekä teki laulajien laulutunneille ääniharjoitteita, jotka kehittävät laulajien säveltapailutaitoja.

Mupen yhdistämisestä ja integroimisesta soitonopetukseen löytyy muutamia opinnäytetöitä ja näissä on hieman sivuttu säveltapailua. Säveltapailun opetus on osa mupe-opetusta. Tiina Pietilä (2015) on tehnyt opinnäytetyönään tehtävämateriaalia musiikin perusteiden opettamiseksi huilunsoiton tunneille. Julia Hansson (2017) on käsitellyt opinnäytetyössään harmonikan ja musiikin perusteiden opiskelun yhdistämistä ottaen huomioon harmonikan ominaispiirteet. Jenni Kälviän (2018) maisteitutkielma käsittelee mupen integrointia soittotunteihin. Kristiina Mäkinen (2012) on tehnyt opinnäytetyönään alttoviulisteille musiikin perusteiden opiskelumateriaalia. Minna-Liisa Kaattarin (2016) opinnäytetyö käsittelee teorian opettamisesta pianotunneilla. Mupen, joka sisältää myös säveltapailua, alkeisopetuksesta on olemassa Sanna Haapasalo-Halmeen (2011) opinnäytetyö Musapajasta musiikin perusteisiin. Teoslähtöistä ja kokemuksellista oppimista musiikkivalmennusryhmässä syksyllä 2010.

5 Kanteleopettajien haastattelut (Tutkimustulokset)

Haastattelin opinnäytetyöhöni kolmea kanteleensoiton opettajaa, joilla kaikilla on jonkinlaista kokemusta musiikin perusteiden integroimisesta kanteleensoiton opetukseen ja näin ollen myös säveltapailun opettamisesta. Haastattelulomake löytyy liitteestä 1. Kaikki opettajat opettavat musiikkiopistoissa eri paikkakunnilla. Työkoke-
musta haastatteleillani opettajilla jokaisella on noin 30 vuotta. Opettajista kaksi opettaa tunneillaan sekä pienkanteleen soittajia ja että suurkanteleen soittajia. Opin-
näytetyössäni keskityn suurkantele opetukseen. Opettajista yksi opettaa pääasiassa kansanmusiikkia ja muut opettavat taas pääasiassa taidemusiikkia.

5.1 Kanteleensoiton ja musiikin perusteiden opettaminen soittotunneilla

Kaikki haastatteluun osallistuneet kanteleopettajat käyttävät opetuksessaan absoluuttisia sävelnimiä ja vain yksi heistä käyttää myös solmisaationimiä. Kaikki opettajat laulavat oppilaittensa kanssa soittotunneilla. Jokainen pyrkii myös kannustamaan oppilasta laulamaan puhtaasti. Yksi opettajista käyttää kanteletta apuna ja omaa laulamista puhtaasti laulamisen tukena. Opettajat myös mainitsivat haastatteluissa, kuinka laulaminen ja erityisesti puhtaasti laulaminen on usein herkkä paikka ja asia on ostettavat esille varovaisesti oppilaan kanssa ja sitä kannattaa ohjata vaivihkaa yksityistunneilla. Nämä opettajat myös mainitsivat, että usein laulun puhtaus korjautuu itsestään, esimerkiksi laulaessa ryhmässä, jossa muut oppilaat laulavat puhtaasti.

Suurkanteletta soitetaan paikallaan istuen tai seisten. Tästä huolimatta haastattelemani kanteleopettajat käyttävät liikettä säveltapailun opetuksessa soittotunneilla. Liikettä käytetään melodian kaarroksia näyttämällä, eri tahtilajeja tanssimalla (vals-
si, polkka jne.), kävelemällä, taputtamalla, näyttämällä muodon eri liikkeillä esimerkiksi eri eläimillä, keksimällä liikkeitä sekä rytmin mukana liikkumalla. Ainakin yksi opetta-
jista on opettanut myös tahtipuikon käyttöä ja sillä ohjaamista, niin että erityisesti tahtipuikolla ohjaava oppilaan on pysyttävä sykkeessä.

Kaksi haastattelemistani opettajista kertoi käyttävänsä e-materiaalia opetuksessaan. Yhden opettajan mielestä e-materiaalit ovat enemmän tarkoitettu opettajan käyttöön. E-materiaalien käyttö opettajilla on kuitenkin erilaista. Toinen käyttää vain yhtä ohjelmaa toisinaan, kun taas toinen käyttää aktiivisemmin useampaa ohjelmaa. E-materiaaleista mainittiin Tenuto, Theta Music Trainer ja Perfect Ear (liite 4), joissa kaikissa on säveltapailutaitoja kehittäviä tehtäviä.

5.2 Kanteleoppilaiden musiikin perusteiden opiskelu

Nuorimmat oppilaat haastattelemillani opettajilla ovat noin 5–7-vuotiaita. Säveltapailun opettaminen alkaa heti soittoharrastuksen alussa. Kanteleopettajien mukaan musiikkiharrastuksen alkuvaiheessa mupe-opetus on usein soitonopettajan vastuulla ja useammissa musiikkiopistoissa varsinaiset mupe-tunnit aloitetaankin vasta 9-vuotiaana. Mupe-tunneilla käyminen riippuu täysin oppilaitoksesta, esimerkiksi eräässä musiikkiopistossa voi valita, käykö mupe-tunneilla vai opiskeleeko mupea soittotuntien yhteyteen integroituna.

Kanteleoppilaille haastaviksi asioiksi mupessa mainittiin alussa asteikot ja sävellajit, sillä kotikanteleella ei ole käytössään vipukoneistoa, jolla eri sävellajeissa soittaminen olisi helppoa ja mahdollista. Myös intervallien laatuja tunnistamiset ovat haastavia, esimerkiksi pieni terssi ja suuri terssi ovat kanteleessa saman näköisiä. Kielistöllä kahden sävelen väli näyttää samalta, vaikka vipuja käännettäisiinkin, ainoastaan kuulokuva vaihtuu. Opettajat mainitsivat myös, että jokainen oppilas on yksilö ja toiset ymmärtävät eri asiat helpommin kuin toiset, toiselle helppo asia on toiselle vaikeaa.

Helpoiksi mupe-asioiksi kanteleoppilaille opettajat mainitsivat mm. oktaavialat, sillä ne ovat suurkanteleella selkeästi näkyvissä. Kansanmusiikkia soittaville oppilaille helppoa ovat sointuasteiden tunnistaminen. Kantelisteille helpoksi asiaksi mainittiin myös harmonian ymmärtäminen, sillä jo alusta asti oppilaat alkavat luomaan ja soittamaan harmoniaa melodian lisäksi, melodiasoitteisiin verrattuna tämä on etu.

5.3 Ideoita ja työtapoja säveltapailun opettamiseen kanteleoppilaille

Kysyin opettajilta työtapoja, joilla he opettavat erilaisia teoriaan ja säveltapailuun liittyviä asioita ja jotka he ovat kokeneet toimiviksi. Tässä luettelen heidän mainitsemaansa asioita aihealue kerrallaan.

5.3.1 Intervallien tunnistus

Kanteleensoiton opettajat olivat auttaneet oppilaitaan intervallien tunnistamisessa eli eri kokoisia kahden sävelen välejä muun muassa seuraavin keinoin:

- Visuaalisesti eli katsomalla: terssissä sävelten väliin jää yksi kieli, kvartissa väliin jää kaksi ja niin edelleen
- kuuntelemalla, onko intervallit riitasointuja, konsonoivia vai avoimia
- intervallisävellyksiä tekemällä, esimerkiksi improkorttien avulla
- kännykkäsovelluksia käyttämällä, esimerkiksi Theta Music Trainer ja Perfect Ear sisältävät paljon intervallien kuuntelupelejä ja tehtäviä (liite 4)
- intervallilaulujen avulla, mikä kappale alkaa pienellä ja mikä suurella sekunnilla

Opettajat käyttivät näitä keinoja joustavasti opettaessaan oppilaalle intervaleja. Yksi opettajista sanoi, että aluksi pienempien oppilaiden kanssa pelataan kolmella ensimmäisellä intervallilla eli priimeillä, sekunteilla ja tersseillä ja myöhemmin siirrytään laajempiin intervaleihin.

5.3.2 Rytmiiikan opiskelu

Rytmiikkaa kanteleopettajat ovat opettaneet kanteleoppilailleen seuraavin keinoin:

- Rytmikorteilla: muistipelin pelaaminen sekä korttien laittaminen aikajärjestykseen, eli mikä on nuotti tai tauko on pisin ja mikä lyhyin
- kehorytmeillä: kun kehoon saa rytmin niin soitossakin pysyy syke paremmin
- ryhmässä eri rytmejä voi jakaa oppilaille niin, että jokaisella on oma tehtävä ja näitä soitetaan tai vaikkapa taputetaan yhtä aikaa
- loruilla ja runoilla
- rytminimillä, kuten taa ja titi
- apusanoilla, jotka usein ovat ruokasanoja, kuten pulla, piirakka, porkkana, suklaati, tomaatti, banaani, bataatti sekä potaatti ja niin edelleen. Yhdistämällä apusanoja esimerkiksi synkooppiin ja trioliin
- omista kappaleista rytmejä nappaamalla ja niiden rinnalla Musiikkiseikkailu-kirjan tehtäviä tekemällä (liite 3) tai kännykkäsovelluksien, kuten Theta Music Trainer:in pelejä pelaamalla (liite 4)

- musiikkimatikalla eli täyttämällä $\frac{3}{4}$, $\frac{4}{4}$ ja $\frac{2}{4}$ tahteja puolikkailla (kahdeksasosa) ja kokonaisilla (neljäsosa) rytmeillä ja miettimällä miten saadaan tahti täyteen
- kertomalla miten asia on, esimerkiksi mitä pisteen laittaminen nuotin perään tarkoittaa.

5.3.3 Sointujen tunnistus

Sointujen tunnistamista kanteleopettajat opettavat kanteleoppilailleen seuraavasti:

- Duuri ja molli -sointuja kuuntelemalla: oppilaitten omat kuvaukset miltä ne kuulostavat, eikä vain duuri on iloinen ja molli on surullinen
- laittamalla suuren terssin ja pienen terssin päällekkäin, millainen tilanne on missäkin soinnussa
- vipuja kääntämällä ja sointuja kuuntelemalla
- sointujen vaihteluita kuuntelemalla: Do sointu eli I aste, So sointu eli V aste, Fa sointu eli IV aste. Kuunnellaan, milloin sointu vaihtuu
- soittamalla melodiaa ja säestämällä sitä soinuilla
- eri kappaleissa olevien sointuja kuuntelemalla: esimerkiksi Prinsessa Ruusudessa on vähennetty sointu
- pelaamalla pelejä, esimerkiksi Sibelius-opiston sivujen kautta löytyy linkkejä Quizlet-peleihin.

5.3.4 Melodian kuuleminen

Haastattelemillani opettajilla oli monia erilaisia vinkkejä melodian hahmottamisen avuksi:

- Opettelemalla korvakuulolta uusia kappaleita
- kuuntelemalla, meneekö melodia ylöspäin vai alaspäin. Melodiaa kirjoitetaan ylös soittimen avulla kokeilemalla ja kuuntelemalla. Melodiakuunteluita tehdään ensin kahdella sävelellä ja pikkuhiljaa lisätään säveliä. Ensin tehdään pelkkä rytmi ja sitten siihen kuunnellaan sävelet eikä heti yhdistetä melodian ja rytmin kuuntelua
- opettelemalla, että musiikkimaan aakkoset eli absoluuttiset sävelnimet asuvat samoilla paikoilla aina nuottiviivastolla ja kanteleessa
- omia sävellyksiä tai tuttuja pikku kappaleita nuotintamalla, esimerkiksi Tuiki tuiki tähtönen. Nuotintamistehtäviä voi tehdä kanteleen kanssa, kotitehtävänä ja soitto-tunneilla. Yksi opettajista kertoi nuotintavansa pidemmällä olevien oppilaittensa kanssa myös poppibiisejä. Nuotintamista tehdään joko nuotinkirjoitusohjelmalla tai käsin paperille kirjoittamalla.

5.3.5 Sävellajien tunnistus

Sävellajeja haastatteleman opettajat olivat opettaneen seuraavilla tavoilla:

- sävellajiloruilla ja -rimpsuilla, gideon daavid jne. ja fis cis gis ja niin edelleen

- kvinttiympyrällä ja kvinttitikapuilla tai sävellajitikapuilla, kanteleessa helppo nähdä, kun mennään keski c:stä lähtien 5 kieltä ylöspäin, niin tulee ylennysmerkkiset sävellajit ja keski c:stä alaspäin 5 kieltä tulee alennusmerkkiset sävellajit
- konserttikanteleella soittotunneilla leikkimällä, vipujen avulla oppii helposti mitkä ylennykset tulee ja missä järjestyksessä.

5.4 Kanteleopettajien toiveita musiikin perusteiden opettajille

Haastatteleminen kanteleopettajien mielestä mupe-opettajien kannattaisi ottaa seuraavia seikkoja huomioon opettaessaan kanteleensoittajia. Kantele ei ole samanlainen visuaalinen soitin kuin piano, jossa puoli- ja kokosävelaskeleet ovat selkeästi näkyvissä. Konserttikanteleessa muodostetaan eri sävellajit kääntämällä vipuja. Kanteleessä ei tarvitse koko ajan miettiä sävellajin ylennyksiä ja alennuksia, vaan halutun sävellajin vivut käännetään heti kappaleen alussa, esimerkiksi G-duuri kappaleen aluksi käännetään f-vipu fissäksi. Kantele on tavallaan samanlainen, kuin piano, koska molemmat ovat harmoniasoittimia. G-avaimen lisäksi heti alusta alkaen F-avain on myös käytössä. Kanteleessä keskitytään melodian lisäksi, harmoniaan ja rytmiin. Melodiaa ei tarvitse mennä kuulon varassa vaan visuaalisen kuvan kautta ja puhtautta ei tarvitse miettiä, kuten vaikkapa jousisoittimissa.

Kanteleopettajat myös ehdottivat, että kanteleopettajat ja mupe-opettaja voisivat tehdä enemmän yhteistyötä esimerkiksi niin, että mupe-opettaja kävisi kanteletunnilla tai kanteleopettaja mupe-tunnilla. Soittimien ottamista mupe-tunneille kanteleopettajat myös suosittelivat. Kanteleopettajien mielestä mupe-tunneilla voitaisiin käyttää enemmän teknologiaa, sekä diktaatteja voisi tehdä eri instrumentteja hyödyntäen eikä esimerkiksi aina pianolla.

6 Musiikin perusteiden opettajien haastattelut (Tutkimustulokset)

Haastattelin opinnäytetyötäni varten kolmea musiikin perusteiden opettajaa eri puolilta Suomea (haastattelulomake liite 2). Työkokemusta kahdella opettajista on noin

15—20 vuotta ja yhdellä noin 7 vuotta. Kaikki näistä haastatelluista mupe-opettajista työskentelevät taiteen perusopetusta tarjoavissa musiikkiopistoissa.

6.1 Opettaminen

Haastatteluun osallistuneet opettajat opettavat musiikkiopistojen oppilaita, jotka ovat iältään lähinnä 9-vuotiaista lukioikäisiin. Kahdella kolmesta opettajasta on myös alle 9-vuotiaita sekä aikuisoppilaita. Opettajista kukaan ei oikeastaan opeta varsinaisesti mupen alkeita, sillä usein instrumenttiopettajat huolehtivat mupen alkeiden opettamisesta. Opettajat myös mainitsivat, että lapsen on osattava lukea ja kirjoittaa ennen kuin hän voi käydä mupetunneilla. Ainoastaan yksi opettajista opettaa myös perustasoa edeltäviä opintoja. Osassa musiikkioppilaitoksista opetetaan valmentavia opintoja ennen varsinaisia musiikinteoriaopintoja. Mupe-opinnot aloitetaan kaikissa näissä oppilaitoksissa noin 9-vuotiaana tai kun soittamista on takana noin yksi vuosi.

Kaikki opettajat käyttävät opetuksessaan solmisaationimiä sekä absoluuttisia sävelnimiä. Yksi opettajista kertoo opettavansa intervallien ja sointujen laatuja solmisaationimien avulla. Hänen mielestään myös intonaation ohjaaminen on helpompaa solmisaationimien avulla. Yksi opettajista kertoi myös, että oppilaat käyttävät soittotunneilla pääasiassa absoluuttisia sävelnimiä. Solmisaationimiä käytetään lauluniminä ja absoluuttisia sävelnimiä soittoniminä.

6.2 Oppimateriaalit

Haastattelemani mupe-opettajat käyttävät opetuksessaan sekä perinteistä paperista oppimateriaalia että sähköisiä materiaaleja. Kaksi opettajista kertoi käyttävänsä Susanna Ertolahti-Mertasen tekemää Musiikkiseikkailu -kirjasarjaa. Sekä yksi opettajista kertoi käyttävänsä Musiikkiliikunnan käsikirjoja 1 ja 2 mupen opettamisessa (liite 3) Yksi opettajista kertoi, ettei hän käytä mitään kirjaa, vaan tekee pääasiassa tehtävät ja materiaalit itse ja hänellä olisi myös haaveena tehdä oma materiaalikirja.

E-materiaaleina yksi opettaja kertoi käyttävänsä mupeope.fi -nettisivustoa sekä facebookin-ryhmiä, kuten ”mitä tehdä mupetunnilla”. Kahoot! oli jokaisessa haastattelussa mainittu e-materiaali (liite 4).

Mupe-tuntien musiikkina kaksi opettajista kertoivat käyttävänsä lähinnä kansanlauluja. Myös klassista musiikkia sekä kaanoneita he kertoivat käyttävänsä. Yksi opettajista kertoi etsivänsä musiikkia koululaulukirjoista tai muista laulukirjoista.

Liike

Yksi opettajista kertoi käyttävänsä monipuolisesti liikettä alkulämmittelyissä ja tunnin lopetuksessa sekä hän kertoi, että he tekevät välillä tunneilla koreografioita, kehorytmejä (myös toinen opettajista kertoi käyttävänsä kehorytmittelyä eli bodyperkkää), sekä liikkuvat musiikin mukana. Hän sanoi musiikin mukana liikkumisen auttavan musiikin kokonaisvaltaiseen kuulemiseen ja tuntemiseen. Kaksi opettajista kertoi käyttävänsä liikettä melodian suunnan ja kaarroksen hahmottamiseen, esimerkiksi niin että oppilas ”piirtää” kädellä ilmaan tai paperille melodian liikesuuntaa (ylös, alas ja taasaista). Kaksi opettajista kertoi käyttävänsä liikkumista myös ikään kuin taukoina, taukojumppana sekä leikkeinä keskellä tuntia.

Pelit ja leikit

Yksi mupe-opettajista kertoi käyttävänsä pelejä ja esimerkiksi tutustumisessa ja lomakuulumisten läpikäymisessä. Mupe-asioissa hän kertoi käyttävänsä ryhmäpelejä, kuten mupe-bingo ja kyselyitä, sekä nykyään on paljon mupe-korttipelejä, joiden avulla voidaan vaikkapa säveltää. Kaikki opettajat mainitsivat myös Kahoot!-pelialustan hyväksi pelialustaksi mupe-peleille. Yksi opettajista mainitsi, että Kahoottiin voi helposti piilottaa solfa- ja säveltapailutehtäviä, ettei vain valita oikeita vastauksia kysymyksiin, vaan voi valita erilaisen säveltapailu- tai vaikkapa soittotehtävän tehtäväksi. Hän mainitsi myös, että äänellä voi leikkiä, tehdä esimerkiksi äänimaisemaa tai matkia ääniä. Yksi opettajista kertoi, ettei hän oikeastaan hirveästi leiki oppilaitten tunneilla. Hän mainitsi kyllä säveljonojen, sointujen ja intervallien luomisen palloa heittelemällä oppilaille ja oppilaat heittävät palloa eteenpäin ja näin syntyy säveljono

tai vaikkapa sointu. Yksi opettajista kertoi myös välillä teippaavansa maalarinteipillä lattiaan nuottiviivaston ja sen päällä oppilaat liikkuvat nuotteja pitkin. Jos musiikkiopistossa on padeja ja älytauluja tai vastaavia käytössä, niin niitä toki kannattaa käyttää hyödyksi mupetunneilla. Pelit voivat olla yksilötehtäviä tai vaikkapa yhdessä tekemistä.

Brasilialainen rytmiruudukko

Yksi opettajista kertoi käyttävänsä brasilialaista rytmiruudukkoa (julkaisematon), joka on Kirsi Kaunismäki-Suhosen opettama metodi ja opettaja on varioinut sen omaan käyttöön. Rytmiruudukossa on viisi ruutua pystyyn ja vaakaan. Ruudukkoon voidaan laittaa esimerkiksi kenkiä ja kyniä, kenkä tarkoittaa jalanpolkaisua kynä taas taputusta ja näitä voi olla useampi samassa ruudussa, tyhjät ruudut tarkoittavat taukoja. Ruudukkoa luetaan vasemmalta oikealle ja ylhäältä alas. Ruudukon lukemista voidaan myös varioida ja lukea eri suunnasta ja erisuuntiin. Hän myös kertoi, että ruudukon kanssa voidaan tehdä oikeastaan mitä vaan ja luovuutta ehdottomasti kannattaa käyttää pelien ja leikkien keksimisessä. Ruudukon opettaja kertoi tekevänsä maalarinteipistä lattialle tai matolle.

6.3 Instrumentit ja musiikin perusteet

Opettajista yksi ei opeta mitään instrumenttia mupen lisäksi, mutta hänen oma instrumenttinsa on huilu. Yksi opettajista opettaa pianon soittoa sekä toinen käyrätorven soittoa. Kaikki opettajat käyttävät hyödyksi oppilaiden instrumentteja mupetunneilla, he myös mainitsevat, että aina tämä ei kuitenkaan ole mahdollista, sillä aina oppilaat eivät saa itse kuljetettua omaa soitinta mupetunnille, jos soitin on kovin iso. Omien instrumenttien käyttö mupetunneilla luo haasteita opettajille, sillä opettajan pitäisi olla tietoinen kaikkien soittimien ominaisuuksista ja käytöistä. Kaikilla opettajilla on myös tunneilla käytössä jonkinlaiset kosketinsoittimet. Yhdellä opettajista on käytössä myös monia rytmisoittimia kuten käsirumpuja, kellopelejä sekä sävelputkia (Boom backereita).

Mupe-opettajat pyrkivät ottamaan eri soitinten ominaisuuden huomioon mupe-tunneilla. Yksi opettaja mainitsi, että eri soitinten ominaisuudet tulevat ilmi keskustelun kautta. Yksi opettajista myös myöntää, että mupe-tunneilla sellistit jäävät hieman vähemmälle huomiolle, sillä usein varsinkin alussa mupe-tunneilla käytetään lähinnä g-avainta, kun taas sellistit soittavat pääasiassa vain f-avaimelta. Myöskin c-avaimelta soittavat soittajat ovat vähemmällä huomiolla. Myös transponoivat soittimet, kuten esimerkiksi saksofonit ja monet muut puhaltimet, luovat haasteita mupe-opettajille. Opettajat myös kertoivat tekevänsä yhteistyötä toisinaan instrumenttiopettajien kanssa.

Opettajat mainitsivat muutamia haasteita mitä eri instrumenttien soittajilla ilmenee mupessa. Jousisoittajat sekä vaskipuhaltimien soittajat usein käyttävät enemmän korvaa sävelten löytämiseen ja sävelten puhtauteen, kun taas esimerkiksi pianon ja kanteleen soittajien ei tarvitse puhtautta miettiä soittaessa ollenkaan, jos vain soitin on viritetty hyvin. Lyömäsoittajilla on usein melodia-asioiden kanssa vaikeuksia. Yksi opettajista myös mainitsi, että melodian suunnan havaitseminen voi olla esimerkiksi sellisteille ja kitaristeille hankalampaa, sillä heillä käden ote otelaudalla menee alaspäin, kun taas melodia menee ylöspäin.

6.4 Työtavat

Mupe-opettajien haastattelujen perusteella kokosin heidän käyttämiä työtapoja, joita he ovat kokeneet hyödyllisiksi seuraavien asioiden opiskelussa ja opettamisessa.

6.4.1 Intervallien tunnistus

Mupe-opettajat käyttävät intervallien ja niiden laatujen tunnistamisessa seuraavanlaisia tapoja:

- Etsimällä kappaleista, mietitään missä kappaleissa on esimerkiksi kvartteja. Tehtäväksi voi tulla esimerkiksi ”etsi kaikki kvartit omasta soittoläksykappaleesta”
- asteikkoa laulamalla intervallin sävelien väliin (Melodiakuuntelua mietitään intervallien kautta, lauletaan sävelien väliin asteikkoa)
- intervaleja kuuntelemalla, pianoa ja muita erilaisia soittimia käyttämällä
- toistamalla samoja intervaleja

- intervalli- ja apulauluilla, eli mietitään mikä kappale alkaa esimerkiksi suurella terssillä
- omia apulauluja keksimällä: yhdellä opettajista suuri septimi on tuottanut vaikeuksia, koska sille ei löytynyt mitään apulaulua, joten hän ryhmän kanssa keksi oman apulaulun sille
- intervallien laatuja miettimällä, esimerkiksi mitkä intervallit ovat riitaisia ja mitkä konsonoivia
- kuvaamalla intervalleja hymiöiden tai emojiä avulla, esimerkiksi että suuri terssi suupielet ylöspäin ja pieni terssi suupielet alaspäin
- laulamalla niin, että ryhmä jaetaan kahteen osaan toiset laulavat toista säveltä ja toiset toista yhtä aikaisesti.

6.4.2 Rytmiiikan opiskelu

Mupe-opettajat käyttävät rytmiiikan opiskelussa sekä opettavat rytmiiikkaa seuraavanlaisesti:

- Rytminimiä, kuten taa, titi ja tiri
- kehorytmejä
- kaikurytmejä
- ruokasanoja, kuten pinaatti, tomaatti, porkkana, paprika. Lapset kirjoittavat oman rytmin ja sanoittavat sen rytmeihin sopivilla ruokasanoilla ja ruokasanoista tehdään ”ruokalistoja” joita luetaan ääneen, sekä pizzapohja täytetään ruokasanoilla
- kappaleiden kautta tutustutaan erilaisiin rytmeihin, esimerkiksi kuunnellaan laulua ja etsitään siitä kaikki synkoopit, kun on tutustuttu synkooppeihin
- aluksi etsitään musiikista syke ja sitten etsitään iskuiset tahdinosat ja mietitään mikä tahtilaji on kyseessä. Sykkeen lisäksi aletaan etsiä nopeampia rytmejä
- tuttuja rytmejä varioidaan ja muunnellaan
- ryhmän jaetaan porukoihin, joilla kaikilla on oma rytmi ja ryhmien välillä vaihdellaan rytmejä ja lopulta rytmit kirjoitetaan ylös.

6.4.3 Sointujen tunnistus

Mupe-opettajilla oli paljon vinkkejä sointujen tunnistukseen: Esimerkiksi perinteisesti duuri on iloinen ja molli on surullinen. Mupe-opettajat käyttävät pianon koskettimistoja sointujen soittamiseen ja sitä kautta hahmottaa kuinka monta puolisävelaskelta on duuriterssissä ja molliterssissä. Tässä on muita vinkkejä, joita mupe-opettajat antoivat sointujen tunnistukseen:

- Laitetaan sointuihin astemerkit (I, IV, V ja niin edelleen) sointumerkkien (C, F, G ja niin edelleen) lisäksi
- liikutaan musiikin mukana, esimerkiksi kun kuullaan duurisointu kuljetaan kädet sivuilla ja kun molli kävellään takaperin
- kuunnellaan sointujen tunnelmia ja erotellaan ne toisistaan

- tehdään säätiedotus soinnuista ja sointujen avulla, mietitään tunnelmaa, opettaja soittaa sointuja ja oppilaat miettivät millainen sää on esimerkiksi, kun soi duurisointu on aurinkoista ja kun soi mollisointu on pilvistä ja surullista
- kerrotaan tarina sointujen säestyksellä, vähennetty on jännittävä tunnelma ja ylinouseva on yllättävä ja äkäinen
- sointutarina tai säätiedotus piirretään
- pelataan bingoa soinnuilla
- erotellaan riitasointinen ja tasasointinen sointu toisistaan
- mietitään mihin kvintti on menossa
- mietitään millaisia ovat duuriterssit ja molliterssit.

6.4.4 Melodian kuuleminen

Melodian hahmottamista opetellaan vaiheittain, aluksi tehdään kuunteluja pienellä alueella ja vähitellen sitä aluetta laajennetaan, lopulta yhdistetään viivastolle ja valitaan sävellaji missä tehdään. Mupe-opettajat kertoivat, antoivat vinkkejä, miten mupe-tunneilla tehdään melodiadiktaatteja eli melodiakuunteluita:

- Harmoniapohjalla ja ilman
- erilaisten soitinten kautta
- eri avaimilla, G-avain, F-avain, C-avain
- melodiaa hyräilemällä ääneen ja sisäisesti
- miettimällä sävelten väliset välit laulamalla niiden väliin asteikkoja
- salapoliisitehtävällä, salapoliisi etsii melodian. Ensimmäiseksi melodiaa kuunnellaan, sitten sitä mietitään korvalla, tämän jälkeen salapoliisi kokeilee itse kuulokkeet päässä kosketinsoittimilla ja lopulta salapoliisi saa työstään todistuksen
- melodian sydänkäyrää piirtämällä, eli milloin melodia menee ylös ja alas ja tasaisesti
- kosketinsoittimilla kokeilemalla kuulokkeet päässä, ja jos koskettimet eivät ole oppilaalle tutut ne nimetään maalarinteipin avulla
- kuuntelemalla alkuun perussäveltä sekä kolmisointua ja tämän jälkeen pyritään löytämään ne kuunnellusta melodiasta
- laulamalla yhdessä ilman opettajaa tai soittimesta tulevaa melodiaa.

6.4.5 Sävellajien tunnistus

Haastatteluun osallistuneet mupe-opettajat käyttivät sävellajien tunnistukseen:

- Duurikaavaa
- sävellajitaloa, jossa mennään 5 porrasta ja päästään kerrokseen missä on G-duuri ja siitä taas 5 porrasta ylöspäin tulee D-duuri. Kvinttiympyrä talomuodossa
- Mika Perkiön nettisivuita löytyvää kvinttiympyräpohjaa, johon saa sävellajilorut laitettua
- ylennysmerkkisten ja alennusmerkkisten loruja, Ylennysmerkkisten loru: Gorilla, Delfiini, Aasi ja Elefantti (ovat epäluotettavia eläimiä ne) Huijaavat Fisua ja Cisua.

Sävellajien etumerkit mupe-opet opettavat seuraavalla tavalla:

- Lorun kautta, lorussa ensimmäinen sana, jossa on ylennys tai alennus, on ensimmäinen ylennys/alennus, esimerkiksi Fiksusta, Boksista Esiin, Astui, Despootti, Gestapon, Ces, eli B on ensimmäinen alennettu ja siitä mennään eteenpäin ja tulee seuraavien sävellajien alennukset. Kun lorusta loppuu ylennetyt tai alennetut siirtyään lorun alkuun
- ylennysmerkkisissä sävellajeissa viimeinen ylennys on duurin 7. sävelen kohdalla, esimerkiksi G-duurin 7. sävel on f jolloin G-duurissa on fis. Alennusmerkkisissä sävellajeissa viimeinen alennus osuu 4. sävelen kohdalle
- solmisaatiolla, Fa:n käsimerkki on peukku alaspäin, joten se kertoo alennusmerkkisten sävellajien alennukset. Fa on neljäs sävel (1. Do 2. Re 3. Mi 4. Fa 5. So 6. La 7. Ti), joten kaikissa alennusmerkkejä sisältävissä sävellajeissa 4. sävel on alennettu. Ti:n käsimerkki on etusormi, joka osoittaa ylöspäin, joten se kertoo ylennysmerkkisten sävellajien ylennykset. Ti on seitsemäs sävel, joten ylennysmerkkisissä ylenetään aina 7. sävel.

Näillä tavoilla mupe-opettajat opettavat sävellajien tunnistamista joustavasti. Opettajat sanoivat myös, että pienille oppilaille ei tarvitse opettaa kuin vain muutama ylennys ja alennus, joten yksi opettaja on opettanut esimerkiksi ylennysmerkkilorus-
taan, että Gorillan nimi on fis ja Delfiinillä on kaksi evää fis ja cis.

6.5 Toiveet kanteleopettajille

Vaikka mupe-opettajat pyrkivät olemaan yhteydessä instrumenttiopettajiin, oli heillä myös toiveita ja ehdotuksia instrumenttiopettajille. Opettajat sanoivat, että mupejutuista voi ja kannattaa kysyä soittotunneilla. Mupe-opettajien mielestä olisi hyvä tehdä yhteistyötä kanteleopettajien ja mupe-opettajien välillä. Eri soitinten soittajat voisivat tehdä yhteistyötä ja mupella olisi paljon mahdollisuuksia vaikuttaa siihen. Mupe-opettajat mainitsivat että, laulamien on soittotunnilla tärkeää myöskin sekä että kanteleen avulla voi helposti säestää omaa laulua ja laulaminen tuo iloa ja energiaa. Yksi opettaja mainitsi myös, että jos kanteleen mikittää, niin on mahdollista soittaa myös kovaäänisempienkin instrumenttien kanssa yhdessä kamarimusiikkia. Kaikki opettajat mainitsivat, että olisi hyvä, että kanteletunneilla laulettaisiin ja vaikkapa samalla säestettäisiin kanteleella ja soinnuilla.

7 Ideapankki, ideoita kanteleensoiton ja säveltapailun yhdistämiseen

Haastattelujen perusteella ja ideoita yhdistelemällä kokosin ideapankin, jossa ideat on ryhmitelty teemoittain: intervallit, rytmiiikka, soinnut, melodia ja sävellajit. Loin myös taulukoita näiden asioiden pohjalta.

7.1 Kanteleopettajien ja mupe-opettajien yhteiset ideat

Näitä työtapoja sekä kanteleopettajat että mupe-opettajat käyttivät seuraavien asioiden opettamiseen.

Intervallit

Intervallien tunnistuksessa sekä kanteleopettajilla että mupe-opettajilla oli muutamia samoja työtapoja. Intervalleja ja niiden laatuja muun muassa kuunnellaan, kanteletunneilla luultavasti kanteleesta ja mupetunneilla pianosta ja mahdollisesti myös muista instrumeteista. Intervalli- ja apulauluja käyttivät sekä kanteleopettajat että mupe-opettajat intervallien tunnistamisessa. Intervalli- ja apulaulut tarkoittavat lauluja, joiden melodian liikkeen ensimmäinen intervallin avulla voi oppia kuulemaan ja ymmärtämään miltä, jokin tietty intervalli kuulostaa (Creutlein & Joób 1992, 77).

Rytmiikka

Rytmiikan opettamisessa kanteleopettajilla ja mupe-opettajilla oli muutamia samoja keinoja. Rytmiminimet, kuten taa ja ti, olivat kaikilla käytössä. Kehorytmejä tehdään sekä soittotunneilla ja mupe-tunneilla. Kappaleista etsitään erilaisia rytmejä, soittotunneilla etsitään omista soittokappaleista ja mupe-tunneilla rytmejä etsitään kuuntelemalla. Ryhmätunneilla sekä kanteleopettajat ja mupe-opettajat jakavat ryhmäläisille oman rytmin ja niitä soitetaan, taputetaan tai vaikkapa lauletaan yhtäaikaaisesti. Ruokasanat rytmiikan opettamisessa tuli esille sekä kanteleopettajien että mupe-opettajien haastatteluissa. Käytettyjä ruokasanoja olivat esimerkiksi: pulla

piirakka, pinaatti, tomaatti, porkkana, paprika, suklaati, bataatti, potaatti. Eräs mupe-opettaja myöskin luo näistä ruokasanoista ruokalistoja ja täyttää pizzapohjia niillä.

Soinnut

Sointujen opettamisessa kanteleopettajilla ja mupeopettajilla oli runsaasti eroavaisuuksia, mutta hyviä ideoita kuitenkin. Yhteisiä tapoja tunnistaa sointuja oli esimerkiksi sointujen kuunteleminen ja niiden tunnelmien tunnistaminen ja sointujen vaihtumisen kuunteleminen. Sekä sointujen sisäisten intervallien kuunteleminen ja miettiminen.

Yksi kanteleopettaja antaa oppilailleen luvan itse kuvailla miltä soinnut heidän mielestään kuulostavat, hän ei tarjoile heille perinteistä ”duuri on iloinen ja molli on surullinen” -ajattelua. Eräs mupe-opettaja tekee säätiedotuksia ja tarinoita sointujen avulla. Mielestäni näitä erilaisia tapoja voisi yhdistää soittotunneille ja mupe-tunneille.

Melodia

Melodian kuulemisessa molemmilla ryhmillä oli työtapoina melodian suunnan piirtäminen esimerkiksi sydänekäyränä tai vaikkapa kädellä näyttämällä. Sekä tietenkin kuuntelemalla ja kokeilemalla samalla soittimesta, mupetunneilla soitin, josta kokeillaan on yleensä piano ja kanteletunneilla kantele. Muuten melodian kuulemista mupe-opettajat sekä kanteleopettajat opettavat eritavoilla.

Sävellaji

Sävellajien tunnistamisessa sekä kanteleopettajilla että mupe-opettajilla oli molemmilla käytössä sävellajilorut ja etumerkkirimpsut. Myös kvinttiympyrä tai kvinttitalot tulivat mainituksi.

Seuraavassa taulukossa kuvaan työtapoja, joita sekä mupe-opettajat että kanteleopettajat käyttävät intervallien, rytmiiikan, sointujen, melodian ja sävellajien opettamisessa.

Taulukko 1. Mupe- ja kanteleopettajien käyttämät työtavat

Intervallit	intervallien kuuntelu (kanteleesta, pianosta tai muista instrumenteista)	intervallien laatujuen kuuntelu (kanteleesta, pianosta tai muista instrumenteista)	intervalli- ja apulaulut		
Rytmiikka	rytminimet (taa, titi jne.)	kehorytmit	rytmien etsiminen kappaleista	ryhmäläisille jaetaan rytmit ja niitä soitetaan, taputetaan tai lauletaan yhdessä	ruoka-sanat
Soinnut	sointujen kuunteleminen ja niiden tunnelmien tunnistaminen	sointujen vaihtumisen kuunteleminen	sointujen sisäisten intervallien kuunteleminen ja miettiminen		
Melodia	melodian suunnan piirtäminen, sydänpäyrä tai kädellä ilmaan	kuuntelu ja kokeilu soittimen kautta (kantele tai piano)			
Sävellajit	sävellajilorut	Etumerkkirimpsut			

7.2 Kanteleopettajien ideoita

Seuraavassa taulukossa kuvaan kanteleopettajien käyttämiä työtapoja intervallien, rytmikan, soitujen, melodian ja sävellajien opettamisessa. Osa näistä ideoista, kuten intervallien väliin jäävät kielet ja vivuilla leikkiminen, toimivat vain kanteleilla, mutta eivät muilla soittimilla.

Taulukko 2. Kanteleopettajien käyttämät työtavat

Intervallit	Katsomalla kanteleen kielten kautta, terssissä sävelten väliin jää 1 kieli, kvartissa 2 kieltä jne.	Intervallisävellyksiä tekemällä, esimerkiksi improkorteilla	Sovelluksilla, esim Theta music trainer ja Perfect ear (liite 4)		
Rytmiikka	Rytmikorteilla, esim. muistipeli tai niiden järjestäminen suuruusjärjestykseen.	Loruilla ja runoilla	Musiikkimatikkaa: eli täytetään tahteja eripituisilla nuoteilla	Musiikkiseikailukirjan rytmitehtäviä tekemällä	Kertomalla suoraan miten asia on
Soinnut	Oppilaiden omat kuvaukset miltä duuri tai molli kuulostaa	Vipuja kääntelemällä ja kuuntelemalla (esimerkiksi soittotunneilla jos ei ole omaa konserttikanteletta.	Laulamalla melodiaa ja säestämällä sitä soinnuilla	Kappaleiden soitteja kuuntelemalla (esim Prinsessa ruusunen - kappaleessa on vähennetty soitteja)	Pelien avulla
Melodia	Korvakuulolta kappaleen opettelu	Itse säveltämisen kappaleen nuottaminen	Tuttujen pikku kappaleiden nuottaminen (esim. Tuiki tuiki tähtönen)		
Sävellajit	Soittotunneilla vivuilla leikkiminen				

7.3 Mupe-opettajien ideoita

Seuraavassa taulukossa kuvaan mupe-opettajien käyttämiä työtapoja intervallien, rytmiiikan, sointujen, melodian ja sävellajien opettamisessa.

Taulukko 3. Mupe-opettajien käyttämät työtavat

Intervallit	Kappaleista intervallien etsiminen	Toisto	Kuvailemalla eri intervalleja esimerkiksi emojien ja hymiöiden avulla	Ryhmässä osa laulaa toista säveltä ja toiset toista		
Rytmiikka	Kaikurytmittely	Ensin etsitään syke kappaaleesta ja sitten etsitään muita nopeampia rytmejä	Tuttuja rytmejä varioidaan ja muunnellaan			
Soinnut	Laitetaan sointuihin sekä sointumerkit ja astemerkit	Liikutaan sointujen mukaan, esim. duuri-soinnulla kädet. Sivuilla ja mollisoinnuilla kädet takana	Soinnuista tehdään säätiedotus, duuri on aurinkoinen, molli on pilvinen jne.	Soinnuista tarina, vähennetty on jännittävä ja ylinouseva on yllättävä ja äkäinen	Bingon pelaaminen soinnuilla	
Melodia	Kuunnellaan melodiaa harmonialla ja ilman	Erilaisilla soittimilla soitettuna	Miettimällä melodian sävelten väliin asteikkaa	Salapoliisi tehtävä: kuunnellaan, etsitään kosketin soittimella sävelet, merkitään ylös. Salapoliisi saa työstään todistuksen	Etsitään melodiasta kolmisoinnun säveliä ja erityisesti perussäveliä	Hyräilemällä ääneen ja sisäisesti
Sävellajit	Duurikaava	Mika Perkiön sivuilla kvinttiympyräpohja.	Pienille oppilaille opetetaan vain ensimmäiset ylennykset.	Solmisaation käsimerkkien avulla.		

7.4 Materiaalit

Haastatteluun osallistuneet opettajat käyttivät seuraavia materiaaleja säveltapailun opettamisen apuna. Haastattelujen perusteella opettajat käyttävät monipuolisesti e-materiaaleja perinteisten paperikirjojen rinnalla. E-materiaaleja luodaan lisäksi koko ajan lisää, joten niiden käyttö tulevaisuudessa todennäköisesti lisääntyy. Materiaalien tarkemmat kuvaukset löytyvät liitteistä 3 ja 4.

Taulukko 4. Opettajien käyttämät materiaalit

Kirjalliset materiaalit	E-materiaalit
Musiikkiseikkailu 1	Theta music trainer
Musiikkiliikunnan käsikirja 1, Musiikkia liikkuen	Perfect ear
	Tenuto
	Kahoot!
	Garage band
	www.mupeope.fi
	Facebookryhmät: "mitä tehdä mupetunnilla"

Uskon että näitä ideoita voivat myös muiden instrumenttien opettajat hyödyntää mupen ja säveltapailun integroimisessa soitonopetukseen.

8 Pohdinta.

Huomasin tutkimuksen edetessä ja haastatteluissa, kuinka minulla on jotenkin ollut todella negatiivinen suhtautuminen säveltapailun opiskeluun. Tämä asenne murtui ja muuttui kiinnostukseksi opinnäytetyötä tehdessäni. Huomasin myös haastatteluissa sen, kuinka nykyään säveltapailun opettaminen on myös muuttunut niistä ajoista, kun itse olin pienenä kanteleoppilaana musiikkiopistossa.

“sä lähet kohti sitä mitä sä koet, että on vaikeeta ja sitten alat keksiä väyliä, että muille ei ois yhtä vaikeeta” -kanteleensoiton opettaja

Innostuin keräämistäni ideoista ja aion kokeilla niitä oppilaitteni kanssa ja olen jo joitain niistä jopa kokeillut. Vaikka koen edelleen, että säveltapailu on haastavaa, en pelkää käyttää sitä. Aion rohkeasti tarttua opettajien heittämiin ideoihin ja pitää hauskaa oppilaitteni kanssa säveltapailun parissa.

Esittelin teoriataustassa kanteleen hyötyjä ja vaikeuttavia asioita liittyen säveltapailun opetukseen ja monet näistä asioista tulivat esille myös erityisesti kanteleensoiton opettajien haastatteluissa.

Valitsin opinnäytetyöni aiheen myös oman negatiivisen suhtautumisen takia. Halusin oppia ymmärtämään säveltapailua, oppia ymmärtämään paremmin omia vaikeuksiani, oppia opettamaan ja pitämään kyseisestä aineesta ja haluan auttaa omia oppilaitani, jos heillä on vaikeuksia säveltapailun opiskelussa. Olen pääasiassa opettanut alkeita kanteleensoitossa ja tämän vuoksi halusin erityisesti perehtyä 6–9-vuotiaiden säveltapailun opettamiseen.

Tavoitteenani opinnäytetyössäni oli löytää tapoja opettaa säveltapailua kanteleen alkeisopetuksessa. Tavoitteeni oli selvittää integroivatko kanteleensoitonopettajat säveltapailun opetusta kanteleensoiton opetukseen. Tutkimuskysymyksiäni olivat:

1. Miten säveltapailun alkeita opetetaan?
2. Miten säveltapailun alkeita voisi opettaa kanteleensoiton opetuksen yhteydessä?

3. Miten kantele instrumenttina vaikuttaa säveltapailun alkeiden opettamiseen?

Suurin osa haastattelemistani opettajista oli hyvin kokeneita, ainoastaan yksi mupe-opettaja oli reilusti muita nuorempi ja opettanut vasta alle 10 vuotta. Olisi ollut varmasti hyvä saada myös nuorelta kanteleopettajalta näkemyksiä.

“Kantele on visuaalinen soitin ‘kato sä hyppäät kvintin kato sä hyppäät oktaavin’ eikä sun tarvi kuulonvarasesti mennä sitä koskaan kanteleessa.” – kanteleensoiton opettaja

Kanteleopettajien haastatteluista selvisi, että kantele vaikuttaa erityisesti visuaalisuudellaan säveltapailun oppimiseen. Kanteleensoitossa ei välttämättä tarvitse kuulla esimerkiksi, onko jokin sävel oikea vaan sen voi myös nähdä suoraan kielistöstä. Intervallitkin usein aluksi mietitään sen kautta, miltä ne näyttävät ja vasta myöhemmin mukaan tulee kuulokuva. Yhden mupe-opettajan kanssa tuli myös keskusteltua siitä, kuinka esimerkiksi vaskipuhaltajien ja jousisoittajien korvaa aletaan heti alusta alkaen kehittämään ja se kehittyy kuin itsestään, koska sävelet täytyy soittimesta pyrkiä soittamaan puhtaasti. Kanteleesta sävelet tulevat automaattisesti puhtaina (varsinkin jos kantele on vireessä). Virittämisen kautta puhtautta kanteleen soitossa voisi opetella vähän kerrassaan, alkaen yhdestä viiteen sävelen virittämisestä ja tämän jälkeen jatkuu kokonaisen oktaaviin alueelle.

Kaikki mupeopettajat myöskin suosittelivat laulamista soittotunneille. Varsinkin kun kantele on soitin, jonka kanssa on mahdollista laulaa. Omien soittokappaleiden melodian laulaminen ja niiden säestäminen on myös koettu erittäin hyvin korvaa kehittäväksi työtavaksi. Laulamisella voisi myös polyrytmiikkaa kehittää. Laulaminen voisi olla erityisesti pienille oppilaille mieluisaa. Oman laulamisen säestäminen myös varmasti kehittää sävelpuhtauden ymmärtämistä.

Haastatteluissa tuli myös esille sama asia, joka tuli esille jo tietoperustassa eli se että jokainen lapsi on yksilö. Toisille säveltapailu on helppoa alusta alkaen ja toisille ei. Lapset kehittyvät myös musiikillisesti eri aikoihin. Toiset oppivat nopeammin kuin

toiset. Tämän vuoksi säveltapailun opettaminen soittotuntien yhteydessä on hyvä asia, edetään asioissa oppilaan ehdoilla.

Erityisesti 6—9-vuotiaille sopivia vinkkejä ovat varsinkin kanteleopettajien antamat vinkit, sillä heillä kaikilla on kokemusta säveltapailun alkeiden opettamisesta. Laulamista erityisesti kannatta lasten kanssa tehdä soittotunneilla, sillä lapset usein uskaltavat laulaa rohkeasti. Liikkumista esimerkiksi musiikin mukana myös kannattaa lasten kanssa tehdä tunneilla, ettei tunneilla vain istuta paikallaan.

E-materiaaleista parhaiten 6—9-vuotiaille oppilaille sopivat Theta music trainer ja Garage band. Theta music trainer on kivan näköinen lapsille ja säveltapailupelejä sisältävä sovellus, joka sopii hyvin lapsille. Garage band on suomenkielinen ja sillä voi soittaa kaikenlaisia eri instrumentteja ja tehdä omia kokeiluja.

Kanteleopettajat sekä mupe-opettajat toivoivat, että he voisivat toimia enemmän yhteistyössä. Lisäksi mupe-opettajat toivoivat, että kanteletunneilla laulettaisiin ja kanteleopettajat toivoivat, että mupe-tunneilla voitaisiin käyttää omia instrumentteja.

Sain kaikilta opettajilta paljon ideoita, miten opettaa säveltapailua. Mupe-opettajilla ei ollut kovin paljoa kokemusta säveltapailun aivan alkeiden opettamisesta 6—9-vuotiaille lapsille, sillä he opettivat musiikin perusteita lähinnä 9-vuotiaista eteenpäin. Silti heidän ideansa olivat käyttökelpoisia myös kanteletunneille. Jos jatkaisin tutkimusta, saattaisin pyytää haastateltavaksi myös opettajia, jotka opettavat mupe-valmennusryhmiä. Monissa musiikkiopistoissa on saatavilla opintoja noin 7—10-vuotiaille, joissa opetellaan mupen alkeita. Haapasalo-Halme (2011) on tehnyt tällaisista opinnoista ylemmän ammattikorkeakoulututkinnon opinnäytetyön nimeltä Musapajasta musiikin perusteisiin. Teoslähtöistä ja kokemuksellista oppimista musiikkivalmennus ryhmässä syksyllä 2010. Kanteleensoiton ja säveltapailun integroinnista ei juurikaan ole tutkimuksia tehty ja siksi teoreettista tietoa piti etsiä muista soveltuvista lähteistä.

Haastattelin vain yhteensä kuutta opettajaa, kolmea kanteleensoiton opettaja ja kolmea mupe-opettajaa, eli otos oli hyvin pieni. Jos työhön olisi ollut enemmän aikaa, olisin voinut haastatella useampaa opettajaa. Teemahaastattelu kuitenkin soveltui hyvin aiheen tutkimiseen ja kuvailemiseen. Teemahaastattelulla saatiin vähäisestä otoksesta huolimatta paljon aineistoa säveltapailun ideapankkiin.

Kanteleensoiton opettajat voivat käyttää esittelemiäni ideoita ja opettaa säveltapailua niiden avulla soittotunneilla. Uskon, että myös mupe-opettajat voivat löytää uusia ideoita tästä opinnäytetyöstä. Mupe-opettajat opettavat lähinnä ryhmiä, joten heidän ideoitaan voisi vaikkapa hyödyntää kanteleryhmätunneilla.

Mielestäni tutkimustani voisi jatkokehittää esimerkiksi niin, että ottaisi tutkimuksen kohteeksi yleisesti mupen opettamisen eikä pelkästään säveltapailun. Myös oppilaiden ikähaarukkaa voisi laajentaa, tässäkin tuli hieman tuloksia, miten esimerkiksi eri opettajat opettavat säveltapailua vanhemmille ja pidemmällä oleville oppilaille sekä soitto- että mupe-tunneilla.

Lähteet

Ahonen, K. 2004. Johdatus musiikin oppimiseen. Helsinki: Finn lectura.

Choksy, L. 1988, 1974. The Kodály Method. Second edition. Englewood Cliffs, New Jersey: Prentice Hall.

Ertolahti-Mertanen, S. 2009. Musiikkiseikkailu 1. Opettajan opas. Vantaa: Wsoy.

Haapasalo-Halme, S. 2011. Musapajasta musiikinperusteisiin. Teoslähtöistä ja kokemuksellista oppimista musiikkivalmennusryhmässä syksyllä 2010. Opinnäytetyö, ylempi AMK. Metropolia ammattikorkeakoulu, musiikin koulutusohjelma, musiikkipedagogi. Viitattu 19.4.2020. <https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/30083/musapaja.pdf?sequence=3&isAllowed=y>

Heikkilä, P. & Halkosalmi, V-M. 2007. Tohtori Toonika. Musiikin teorian, säveltapailun ja nuottikirjoituksen oppikirja. Keuruu: Otava.

Jalkanen, P., Laitinen, H. & Tenhunen, A. 2010. Kantele. Helsinki: SKS.

Juntunen, M., Perkiö, S. & Simola-Isaksson, I. 2010. Musiikkiliikunnankäsikirja 1. Musiikkia liikkuen. Helsinki: WsoyPro.

Kananen, J. 2015. Opinnäytetyön kirjoittajan opas. Näin kirjoitat opinnäytetyön tai pro gradun alusta loppuun. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu. E-kirja.

Kanteleliitto. n.d. Kantele. Viitattu 5.9.2019. <https://www.kantele.net/kantele>.

Király, S. 2012. Computer aided Ear-Training. A contemporary approach to Kodály's music educational Philosophy. Helsinki: Unigrafia.

Krokkfors, M. 2017. Laulaminen. Julkaisussa Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Toim. Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen I. Tallinna: Classicus.

Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen, I. 2017. Lapsi ja musiikki. Julkaisussa Musiikki varhaiskasvatuksessa -käsikirja. Toim. Lindeberg-Piiroinen, A. & Ruokonen I. Tallinna: Classicus.

Lovikka. n.d. Isot kanteleet. Viitattu 10.9.2019. <https://lovikka.com/fi/tuotteet/isot-kanteleet>.

Luoteis-Helsingin musiikkiopisto, kantele. 2020. Viitattu 19.4.2020. <https://luhmo.fi/portfolio/kantele/>

Meisalmi-Minkkinen, A. 2005. Kanteleensoitto musiikin teoria-aineiden alkuopetuksen tukena. Pedagoginen opinnäytetyö. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu, ammatillinen opettajakorkeakoulu.

Musiikin perusopetuksen hakuopas. N.d. Viitattu 19.4.2020.
<https://www.kpkonsa.fi/musiikkiharrastus/hakuopas>

Opetushallitus. 2017. Taiteen perusopetuksen laajan oppimäärän opetussuunnitelman perusteet 2017. Viitattu 28.5.2019. https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/186920_taideen_perusopetuksen_laajan_oppimaaran_opetussuunnitelman_perusteet_2017-1_0.pdf

Oppilaaksi opistoon. 2020. Itä-Helsingin musiikkiopiston internet-sivu. Viitattu 19.4.2020. <https://ihmo.fi/etusivu/musiikinopiskelu/pyrkiminen-opistoon/>

Otavan iso musiikkitieosanakirja 5. 1979. Keuruu: Otava.

Paananen, P. 2003. Monta Polkua musiikkiin. Tonaalisen musiikin perusrakenteiden ehittyminen musiikin tuottamis- ja improvisaatiotehtävissä ikävuosina 6-11. Jyväskylä: Jyväskylän yliopisto.

Piispanen, U., Pitkänen, S. & Sopanen, S. 2005. Vivo kantele. Keuruu: Otava.

Sopanen, I. 1987. Suomalaisen suurkanteleen opas. Tampere: Finnpublishers.

Tuomi, J. & Sarajärvi A. 2018. Laadullinen tutkimus ja sisällön analyysi. Uudistettu laitos. Tammi. E-kirja.

Von Creutlein, T. & Joób, A. 1992. Säveltapailu ja musiikinteoria 1. Suomalaisia runosävelmiä. Opettajan kirja. Helsinki: Otava.

Zeitlin, P. & Goldberger, D. 1986, 2001. Understanding Music Theory. Ideal for keyboard players and all musicians! London: Omnibus Press.

Liitteet

Liite 1. Haastattelulomake kanteleopettajille

Missä oppilaitoksessa opetat?

Kuinka kauan olet opettanut kanteleensoittoa?

- Opetatko sekä pienkantele- että suorkanteleoppilaita?
- Jos oppilas aloittaa pienkanteleoppilaita, missä vaiheessa suosittelet siirtymään suorkanteleeseen?

Käytätkö solmisaationimiä vai absoluuttisia sävelnimiä opetuksessa?

Laulatko oppilaiden kanssa soittotunneilla? Kannustatko ja ohjaatko oppilaita laulamaan puhtaasti?

Käytätkö liikettä (säveltapailun) opetuksen tukena?

Käyvätkö alkeiskantelistit/oppilaasi jonkinlaisilla mupe-tunneilla vai opetatko itse oppilaille musiikin teoria/säveltapailu asioita?

Opetatko pienille oppilaille säveltapailua? Minkä ikäisille opetat säveltapailua omissa kanteleopetuksessasi?

Oletko käyttänyt e-materiaalia? Jos niin mitä?

Oletko huomannut jonkin erityisen mupe:en liittyvän asia olevan haastavaa kantelisteillemme? Entä mitä mupe-asioita kantelistit oppivat helposti?

Minkälaisia työtapoja olet käyttänyt ja kokenut hyödylliseksi:

-intervallien tunnistuksessa

-rytmiikan opiskelussa/opettelussa

-sointujen tunnistuksessa

-melodian kuulemisessa

-sävellajien tunnistamisessa?

Olisiko sinulla toiveita mupe-opettajalle, miten kanteleen erityispiirteet huomioitaisiin mupe-tunneilla?

Liite 2. Haastattelulomake mupe-opettajille

Missä oppilaitoksessa opetat?

Minkä ikäisiä ja "tasoisia" oppilaita opetat? Opetatko alkeita?

Kuinka kauan olet opettanut mupea?

Opetatko jotain instrumenttia mupen lisäksi?

Minkäikäisenä säveltapailun opiskelu aloitetaan teidän oppilaitoksessa?

Minkälaisia teoria/säveltapailuasioita opiskellaan/opetellaan 6-9-vuotiaiden kanssa?

Käytätkö instrumenttia/instrumentteja hyödyksi säveltapailun opetuksessa?

Käytätkö soittimia (mupe) tunneilla?

Tuovatko oppilaat omia instrumenttejaan mupe-tunneille?

Miten oppilaiden omat instrumentit ja niiden erot otetaan huomioon mupe-tunneilla?

Oletko huomannut, esiintyykö eri soittimien soittajilla ongelmia mupessa? (Kantelimit?)

Mitä oppimateriaalia/oppikirjaa käytät alkeismupessa/säveltapailussa?

Minkälaista musiikkia alkeismupessa/säveltapailussa käytät materiaalina?

Käytätkö opetuksessasi solmisaationimiä vai absoluuttisia sävelnimiä vai molempia?

Käytätkö liikettä säveltapailun opetuksen tukena?

Käytätkö pelejä ja leikkejä? Jos niin mitä?

Oletko käyttänyt e-materiaalia? Jos niin mitä?

Minkälaisia työtapoja olet käyttänyt ja kokenut hyödylliseksi:

- intervallien tunnistuksessa
- rytmiiikan opiskelussa/opettelussa
- sointujen tunnistuksessa
- melodian kuuntelussa
- sävellajien tunnistuksessa?

Onko sinulla toiveita kanteleensoiton opettajille, miten soitonopettajat voisivat tukea mupen opiskelua?

Liite 3. Kirjalliset materiaalit

Musiikkiseikkailu 1

Susanna Ertolahti-Mertanen. 2019. Vantaa: WSOY.

Musiikkiseikkailu 1 on oppimateriaali musiikin perusteiden ensimmäisen perustason opiskeluun. Kirjasta on olemassa sekä oppilaan tehtäväkirja että opettajan kirja. Kirjaa voi käyttää ryhmässä tai yksin. Kirjaa voi käyttää myös integroituna soittotunteihin. Musiikin luku- ja kirjoitustaito ovat tärkeimpiä asioita, joita kirja käsittelee. Nuotinlukemista opiskellaan säveltapailun avulla. Kirjassa käytössä ovat solmisaationimet ja absoluuttiset sävelnimet. Kirjaan on myös kuulunut nettisivu, joka on sisältänyt ilmeisesti hyvää lisämateriaalia, mutta tämä ei ole enää käytössä. Kirja alkaa rytmitehtävillä. Kirja sisältää runsaasti säveltapailutehtäviä ja rytmitehtäviä. Kaikissa säveltapailutehtävissä on käytössä solmisaationimet. Kirjassa edetään hyvin rauhallisesti. Kirjan alussa on nuottiavaimien piirtämistä ja soitintehtäviä sekä sävelnimiin tutustumista. Kaikki sävelnimet käydään heti alussa mutta kaikkia solmisaationimiä ei käydä heti läpi, vaan niitä tulee lisää mukaan pikkuhiljaa kirjan edetessä. Kirja sisältää runsaasti iloisia puuhatuokioita, jotka sisältävät nuotin kirjoitus- ja tunnistustehtäviä. Etumerkit opetellaan ennen kuin mennään eri sävellajeja sisältäviin tehtäviin. Kirja sisältää hieman myös intervallitehtäviä. Iloisten puuhatuokioiden lisäksi kirjassa on runsaasti solfaskeittaus-tehtäviä, joissa ei varsinaisesti ole ohjeita, miten ne suoritetaan, näissä tehtävissä on jonona solmisaationimiä. Kirja sopii mielestäni täysin alottelijoille ja jo hieman musiikkia opiskelleille. Kirja on ulkoisesti ihan kivan näköinen, sisältö on vähän tylsästi mustavalkoinen. Onneksi kirja sisältää tehtävien lisäksi myös hieman kuvia ja kirja sopii hyvin lapsille.

Musiikkiliikunnan käsikirja 1, Musiikkia liikkuen

Marja-Leena Juntunen, Soili Perkiö, Inkeri Simola-Isaksson. 2010. Helsinki:

WsoyPro.

Kirja sisältää tehtäviä kehonhallinnasta, rytmiiikasta, säveltapailusta, plastiikasta, kuuntelukasvatuksesta sekä luovasta liikunnasta. Kirja on tarkoitettu kaikenikäisille ja tasoille ja kirjan tehtävät on myös jaettu neljään eri tasoon: helpoin taso, keskitaso,

pidemmälle edistyneet sekä haasteellinen taso. Kirjan tasoja ei ole jaettu iän mukaan. Tehtävien lisäksi kirja sisältää myös artikkeleja esimerkiksi Dalcrozesta ja Orffista. Mielestäni kirjan tehtäviä voisi käyttää tunneilla esimerkiksi lämmittelynä tai välipaloina. Tehtävät sopivat erityisesti ryhmätunneille. Säveltapailutehtävät ovat esimerkiksi melodian suunnan näyttämistä liikkuen tai vaikkapa kolmisointujen kuuntelu ja niiden laadun osoittaminen liikkeellä. Kirjan rytmiiikkaosion tehtävät liittyvät tempoon, muotoon, aika-arvoihin, kehorytmiiikkaan, ostinaattooihin, neljäsosanuotteihin sekä eri tahtilajeihin ja näiden kuulemiseen ja tulkitsemiseen liikkuen. Kirja on tarkoitettu opettajalle ja opettajat voivat hyödyntää tunneilla kirjan leikkejä. Kirjaan kuuluu myös cd-levy, jossa on osa kirjan tehtävissä olevista kappaleista. Osassa tehtävistä on käytössä myös esimerkiksi kevyttä musiikkia, joka on mahdollista löytää esimerkiksi Spotifysta. Musiikkiliikunnan käsikirja 1 on yli 200 sivuinen kirja, josta löytyy monipuolisesti liikuntaleikkejä, joita on mahdollista hyödyntää sekä mupe-tunneilla että soittotunneilla.

Liite 4. E-materiaalit

Theta music trainer

Englanninkielinen sovellus, jonka voi asentaa iPhoneen, iPadiin tai Android-laitteisiin tablettiin ja puhelimeen. Sovellus sisältää monipuolisesti pelejä äänestä, sävelkorkeudesta, tonaalisuudesta, intervalleista, melodiasta, harmoniasta ja rytmistä. Sovellus on ilmainen, mutta jos haluaa esimerkiksi jonkin pelin kaikki tasot käyttöön heti, silloin pelistä voi joutua maksamaan. Pelissä pääset etenemään tasolle 3 ilmaiseksi. Pelin ulkoasu on melko yksinkertainen ja pelit ulkonäöllisesti ovat suunnattu lapsille. Pelejä varten ei tarvitse kirjautua sovellukseen. Osassa peleistä pääsee myös laulamaan itse.

Perfect ear

Englanninkielinen säveltapailusovellus, joka sisältää intervalli-, asteikko- ja sointuharjoituksia. Monissa tehtävissä on käytössä pianon koskettimisto. Sovellus sisältää myös teoriaa, mutta tehtävät ovat kaikki tehtävissä ilman teoriaa myös. Tehtäviä yhdessä kategoriassa on kerralla n. 10 kpl, jonka jälkeen esille tulee, kuinka monta prosenttia sait kyseisestä osiosta oikein.

Tenuto

Englanninkielinen sovellus, joka ainakin iPhoneille/iPadille hankittaessa maksaa. Tätä sovellusta on myös mahdollista käyttää ilmaiseksi selaimessa osoitteessa www.musictheory.net, jossa on täysin samat tehtävät kuin sovelluksessa. Sovellus sisältää nuotin tunnistus- ja muodostustehtäviä, kuten esimerkiksi sävellajin tai asteikon tunnistus- ja muodostustehtäviä. Sovellus sisältää myös tunnistustehtäviä kitaran otelaudalla sekä pianon koskettimilla. Säveltapailutehtäviä myös löytyy, nuotteilla, intervalleilla, asteikoilla, soinnuilla sekä pianon koskettimilla. Lisäksi sovelluksessa on myös laskutehtäviä. Asteikkotehtävät sisältävät normaalien asteikoiden lisäksi myös moodoja. Tässä sovelluksessa ainakin sointujen ja intervallien kohdalla täytyy osata termit englanniksi. Yksinkertainen ja aikuismaisempi ulkoasu kuin esimerkiksi Theta music trainerissä.

Kahoot!

Kahoot! Sovelluksessa voi luoda ja pelata pelejä. Esimerkiksi mupe-opettaja voi luoda pelin ja antaa sen oppilaille pelattavaksi. Peleissä tehtävät voivat olla monivalinta kysymyksiä, avoimia kysymyksiä tai vaikkapa ”järjestä seuraavat asiat suuruus järjestykseen” -tyyppisiä kysymyksiä. Sovelluksessa voi pelata sekä tuttujen että tuntemattomien tekemiä pelejä. Sovellus on englanninkielinen, mutta oman pelin voi luoda millä kielellä vain. Kirjautuminen sovellukseen on ilmaista ja voit tällöin pelata pelejä ja luoda pelejä 10 pelaajan kanssa pelattavaksi. Jos haluat luoda pelejä isommille porukoille, tällöin sovellus maksaa.

Mupeope.fi

Suomenkielinen sivusto. Sivustolta löytyy tehtäviä mupe-ryhmätunneille, mahdollista myös sovittaa soittoryhmätunneille. Sivustolla on ideoita leikkeihin, omaan musiikkiin, säveltapailuharjoituksiin, koskettimistoon, teorian opettamiseen sekä musiikkitietoon. Säveltapailuosioista löytyy eri tasoille tarkoitettuja rytmiharjoituksia, soittimilla tehtäviä soituharjoituksia sekä soitto- ja laulutehtäviä.

Garage band

Sekä tietokoneella että tabletilla käytettävä ohjelma. Applen ohjelma eli se ei toimi Androidilla. Garage band on ilmainen ohjelma Apple-tuotteiden käyttäjille. Siinä voi luoda omia kappaleita, käyttämällä Garage bandin omia ”instrumentteja”, joita on monipuoliset koskettimistot, rummut, jouset, basso, kitara, maailman instrumentit. Ohjelmalla voi myös äänittää omia juttuja tai liittää kitaran tai basson (ehkä myös kanteleeseen, jos kantele sisältää mikkiliitännän) ja käyttää ohjelman kautta erilaisia efektipedaaleja ja vahvistimia. Ohjelma sisältää myös erityyppisiä looppeja, kuten edm, rnb, rock, funk ja niin edelleen. Näitä looppeja voi myös yhdistellä, miten itse haluaa tai vaikkapa luoda oman looppiryhmän. Tämän ohjelman avulla voi opiskella vaikkapa koskettimistoa kiinnostavasti. Tällä ohjelmalla voi monipuolisesti yhdistellä eri soittimia, rytmejä ja kaikkea.

Facebook-ryhmät

Kuten esimerkiksi: mitä tehdä mupetunneilla, varhaiskasvattajien materiaalipankki, musiikin etäopetus.

Opettajille tarkoitettuja ryhmiä, joissa voi toisilta opettajilta pyytää vinkkejä erilais-
ten asioiden opettamiseen. Opettajat voivat myös itse jakaa omia ideoita ja vinkkejä
muille opettajille. Ryhmistä voi myös etsiä ideoita, miten jotain tiettyä asiaa joku
muu on opettanut. Ryhmät ovat yleensä salaisia, mutta niihin on mahdollista liittyä
lähettämällä liittymispyynnön.